

BYZANTINE HERITAGE AND SERBIAN ART I

PROCESSES OF BYZANTINISATION
AND SERBIAN ARCHAEOLOGY

BYZANTINE HERITAGE AND SERBIAN ART I

BYZANTINE HERITAGE

AND SERBIAN ART I–III

EDITORS-IN-CHIEF

LJUBOMIR MAKSIMOVIĆ
JELENA TRIVAN

EDITED BY

DANICA POPOVIĆ
DRAGAN VOJVODIĆ

EDITORIAL BOARD

VESNA BIKIĆ
LIDIJA MERENIK
DANICA POPOVIĆ
ZORAN RAKIĆ
MIODRAG MARKOVIĆ
VLADIMIR SIMIĆ
IGOR BOROZAN
DRAGAN VOJVODIĆ

EDITORIAL SECRETARIES

MARKA TOMIĆ ĐURIĆ
MILOŠ ŽIVKOVIĆ

REVIEWED BY

VALENTINO PACE
ELIZABETA DIMITROVA
MARKO POPOVIĆ
MIROSLAV TIMOTIJEVIĆ
VUJADIN IVANIŠEVIĆ

THE SERBIAN NATIONAL COMMITTEE OF BYZANTINE STUDIES
P.E. SLUŽBENI GLASNIK
INSTITUTE FOR BYZANTINE STUDIES, SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

PROCESSES OF BYZANTINISATION AND SERBIAN ARCHAEOLOGY

EDITOR
VESNA BIKIĆ

BELGRADE, 2016

PUBLISHED ON THE OCCASION
OF THE 23RD INTERNATIONAL CONGRESS OF BYZANTINE STUDIES

This book has been published with the support of the
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF SERBIA

CONTENTS

PREFACE.	11
---------------	----

I. BYZANTINISATION IN THE ARCHAEOLOGICAL CONTEXT

THE DYNAMICS OF BYZANTINE–SERBIAN POLITICAL RELATIONS.	17
<i>Srđan Pirivatrić</i>	

THE ‘MEDIEVAL SERBIAN OECUMENE’ – FICTION OR REALITY?	37
<i>Mihailo St. Popović</i>	

BYZANTINE INFLUENCE ON ADMINISTRATION IN THE TIME OF THE NEMANJIĆ DYNASTY. . .	45
<i>Stanoje Bojanin</i>	
<i>Bojana Krsmanović</i>	

FROM THE ROMAN CASTEL TO THE SERBIAN MEDIEVAL CITY.	53
<i>Marko Popović</i>	

THE BYZANTINE MODEL OF A SERBIAN MONASTERY: CONSTRUCTION AND ORGANISATIONAL CONCEPT.	67
<i>Gordana Simić</i>	

THE SPLENDOUR OF ROMAN ORNAMENTS AND THE JEWELLERY OF THE MIDDLE AGES. . .	79
<i>Ivana Popović</i>	

THE CENTRAL BALKANS IN THE EARLY MIDDLE AGES: ARCHAEOLOGICAL TESTIMONIES TO CHANGE.	91
<i>Ivan Bugarski</i>	
<i>Milica Radišić</i>	

II. ADOPTION OF MODELS: BYZANTINE FORTS AND SERBIAN PROTO-URBAN CENTRES (11TH–13TH CENTURY)

MILITARY, ADMINISTRATIVE AND RELIGIOUS STRONGHOLDS ON THE DANUBIAN FRONTIER: THE EXAMPLE OF MORAVA AND BRANIČEVO.	103
<i>Predrag Komatina</i>	

A NOTE ON NEW ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS IN BYZANTINE BRANIČEVO	109
<i>Dragana Spasić-Đurić</i>	
THE SUBURB OF THE TOWN OF BRANIČEVO – A MODEL OF A 12 TH -CENTURY SETTLEMENT.	117
<i>Gordana Milošević Jevtić</i>	
TRADE IN THE CENTRAL BALKANS (11 TH –13 TH CENTURY): BETWEEN NECESSITY AND LUXURY.	125
<i>Vesna Bikić</i>	
OBJECTS FOR PRIVATE WORSHIP AND RELICS OF THE CHRISTIAN EAST	133
<i>Perica Špehar</i>	
 III. BYZANTINE SOURCES AND EUROPEAN TRENDS: FORMING A NATIONAL STYLE IN THE ARTISTIC CRAFTS (14TH–15TH CENTURY)	
POLITICAL IDEOLOGY OF COINAGE – DEVELOPMENT AND MESSAGES OF SERBIAN MEDIEVAL COINS	143
<i>Marina Odak Mihailović</i>	
THE COSMOPOLITAN MILIEU OF SERBIAN TOWNS	151
<i>Marko Popović</i>	
THE MARKS OF NOBILITY IN THE ARCHAEOLOGICAL CONTEXT	159
<i>Miloš Ivanović</i> <i>Uglješa Vojvodić</i>	
BYZANTINE INSPIRATION IN SERBIAN MEDIEVAL POTTERY	167
<i>Vesna Bikić</i>	
BYZANTINE TEMPLATES AND THE STYLE OF GOTHIC – INTERNATIONALITY OF SERBIAN ARTISANAL AND ARTISTIC EXPRESSION	175
<i>Emina Zečević</i> <i>Mila Gajić</i>	
CHRONOLOGY	185
BIBLIOGRAPHY	189
LIST OF COLLABORATORS AND THEIR AFFILIATIONS	207

This book is an endeavour – on the occasion of the 23rd International (World) Congress of Byzantologists in Belgrade on August 22nd – 27th, 2016 to offer a comprehensive, analytic, and synthetic overview of Byzantium's influence on Serbian culture of the medieval period, and of the times that followed it. It deals not only with the Byzantine models for their own sake, but also with their creative adaptation to Serbian needs – the basic idea being to present the true results of the union of adopted Byzantine and indigenous Serbian traditions, and the cultural influences of the West.

As much as this topic is familiar to connoisseurs of history, the importance of the occasion demanded that it be fully researched in an unprecedented manner, with scholars of all generations taking part. A large team of

researchers responded to the challenge of accomplishing such a goal. It is our singular pleasure to observe that not one of the crucial themes has remained untouched.

Unfortunately, a set of circumstances has arisen, preventing the initial idea of the Congress organisers from setting up exhibitions that would visually and materially support this collection of papers.

It is therefore essential that all the papers presented herein be as relevant and as complete in content, as lively in expression, and as persuasive in argument, as possible. If this collection has attained such excellence, the praise goes to its numerous authors of all specialties, as well as to its editors – both groups having jointly invested an enormous effort and knowledge to bring this endeavour to successful fruition.

Ljubomir Maksimović

PREFACE

The reception of the Byzantine legacy in European culture from early times through to the contemporary period is a phenomenon of great complexity and multiple connotations if only for the fact that the very term *Byzantinism* carries different meanings depending on different historical perspectives and ideological standpoints. Millennium-long Byzantine civilisation has bequeathed the world a legacy that transcends centuries and nations – a distinctive spirituality, a living liturgical and monastic tradition, and art works of timeless beauty.

This legacy has a particular importance and meaning in the regions or countries that used to be part of the Byzantine commonwealth. A sense of belonging to its civilisation and of spiritual kinship with it has been strongly present in Serbia as well, finding its point of support in the Orthodox faith and the distinctive worldview that proceeds from it, in historical memory, and in myths that have, over time, become part of common consciousness. It has also been inspired by the fact that the Byzantine legacy has profoundly permeated the everyday surroundings and life of the Serbs – through liturgical worship and music, architecture, and painting; and it has always been maintained and strengthened by the presence of authentic medieval monuments that form an integral part of the local cultural landscape. To the Serbs, therefore, the Byzantine legacy is not merely a living tradition, it is perceived as the backbone of their identity and as something of a ‘national patrimony’.

Historically, however, Serbian attitudes towards the cultural legacy of the Byzantine Empire have not been unequivocal and linear. Although essentially keeping an upward course, they have always remained very complex and subject to change. Their nature and dynamics through the centuries have been determined by a number of factors, most of all by powerful influences of other

cultural patterns, West European in particular, but also by the Serbs’ marked tendency to make use of the medium of art in building and asserting their individuality both as a people and in ecclesiastical and state terms. The main purpose of this three-volume publication therefore is to present the creative interactions of Serbian art with the Byzantine cultural legacy in the historical and phenomenal framework of its development over more than twelve centuries. We believe that such a broad historical-phenomenological approach is the only meaningful one. Only such an approach can hope to lead us to truly understanding the paths, dynamics, nature and outcomes of those interactions, without failing to provide an at least summary reconstruction of the geopolitical circumstances in which that cultural exchange was taking place and which also involved West-European and Ottoman civilisations. Understandably, the desired breadth of approach could not be achieved without the participation of many prominent experts specialising in different periods and aspects of Serbian art, who readily agreed to join this complex and challenging cooperative effort. They based their contributions on the current state of understanding of the defined research problems. The result is a composite publication which may be read both as a history of Serbian art in the key of one of its pivotal phenomena and as a manual which, perused with ample further reading listed, elucidates a number of more narrowly defined topics. The reason for dividing it into three volumes has been the sheer span of time involved and the highly diversified nature of the subject matter.

Volume I is presenting the material cultural heritage based on the archaeological record and against the background of political ideology, military and ecclesiastical organisation, and economic activity. The complex processes of getting Byzantine “models” in medieval Serbia are viewed in the light of representative archaeological

sites of various types – fortresses, settlements, monastic complexes – of trade flows and practices, and of the artisanal and craft production processes. The reception of Byzantine patterns, which directly depended on the nature and dynamics of Byzantine-Serbian relations in different periods, played a very important role, but it did not act as an obstacle to stylistic influences of Central-European Romanesque and Gothic art or of the subsequent Islamic tradition of Asia Minor.

Constant exposure to impulses from various cultural spheres – predominantly Byzantine but also West European, mainly Roman Catholic – resulting from frequent change of state territory and political status, determined the character of Serbian religious art in its glorious medieval period, which is the focus of Volume II. During the middle ages, the Serbs established an autochthonous ideological vertical that made it possible for them to draw from traditions of different civilisations in building their own identity. At the core of that ideology were the concepts of the holy dynasty and the holiness of the national church, which received their very learned and thorough elaboration in literature and the visual arts. The defining features of medieval Serbian religious art did not amount to stylistic and typological borrowings, mainly from Byzantium, but rather, they stemmed from this carefully built ideological foundation, resulting in outstanding monuments which constitute a unique and distinct phenomenon in medieval European culture. The resilience and creative power of this tradition are compellingly demonstrated by the art and literature which, founded on medieval tenets, were cultivated under the auspices of the restored Patriarchate of Peć in the period of Ottoman rule.

A fundamentally different living environment in the modern period and the adoption of different cultural models decisively influenced the attitude towards the Byzantine legacy. The complex question of its recognition, reception and interpretation in the period from the 18th century to the present day is the focus of Volume III. The manifestations and functions of the Byzantine artistic pattern during that time varied greatly from period to

period. In the 18th century the awareness of the Byzantine legacy all but vanished, becoming submerged in the idea of the Serbian middle ages as a factor of relevance to the political status of the Serbs. Continuity with the epoch perceived as the golden age of national history was therefore purposely emphasised. The interpretation and uses of the medieval tradition were in the service of state-building ideas and a national programme at the time of the creation of the modern Serbian state in the 19th century as well. Within the dominant culture of historicism, the rediscovered Byzantine legacy came to be identified with the Serbian medieval heritage. This constructed tradition lost little of its currency even in the early decades of the 20th century. A programmatic expression of this tendency was the codification of the ‘national’, Serbo-Byzantine style, developed through the medium of a new artistic ideology and language. The modernist artistic interpretation of the middle ages in the second half of the 20th century involved very interesting explorations of the relationship between ‘new’ and ‘old’ art. A particularly creative contribution to the interpretation of the Byzantine artistic idiom was made by postmodernism. Devising a number of methodological matrices and structural solutions mostly based on intertextuality, quotation and appropriation, postmodernism, imagining the middle ages, succeeded in producing a new artistic reality, and a new and original artistic identity.

The 23rd International Congress of Byzantine Studies, which has occasioned this three-volume publication, presents a worthy opportunity to remember how significant Byzantine civilisation has been for the Serbs, most notably for their spirituality and art. We hope that thanks to the contributions in all three volumes, this significance will be presented more comprehensively and explained more clearly than before, and that we shall thus repay at least some of our ‘debt to Byzantium’. We also believe that they will help shed more light on the long-standing striving of the Serbs not to be passive users of the achievements of great civilisations, but rather to produce, inspired both by Byzantine and by Western cultural models, a largely new art, an art expressive of their own being and of the changing needs of their society.

Editorial Board

ADOPTION OF MODELS: BYZANTINE FORTS AND SERBIAN PROTO-URBAN CENTRES (11TH–13TH CENTURY)

MILITARY, ADMINISTRATIVE AND RELIGIOUS STRONGHOLDS ON THE DANUBIAN FRONTIER: THE EXAMPLE OF MORAVA AND BRANIČEVO

PREDRAG KOMATINA

The vast strategic importance of the area where the Great Morava River empties into the Danube was recognised by the Romans within the first decades of their arrival at the Danube's Balkan banks. It was in the 1st century BC that they erected the city of Margum on the right bank of the Great Morava, near the confluence. But the importance of this city was far surpassed by another one, built a little farther eastward, on the right bank of the Mlava River, near the point where it joins the Danube. This was Viminacium, the capital of the province of Moesia Superior and one of the most significant cities of the Roman Empire, and an ecclesiastical metropolitanate from the 4th century. However, in 441, the Huns, led by Attila, razed both cities. Full Roman control over this section of the Danubian frontier was only re-asserted during the time of Emperor Justinian I. As part of his tremendous undertaking to rebuild old cities and fortifications and build new ones, Emperor Justinian built a new Viminacium (Βιμινάκιον) on the opposite bank of the Mlava from the old one, as a small fortress, far from the glory and size of the old Viminacium. There is no trace of construction work to rebuild Margum from that time, but it is certain that life resumed there as well.¹

The restoration did not last long. Just a few decades later, at the very beginning of the 7th century, the Empire's Danubian frontier was breached. Along with Avar marauders, Slavic tribes overran the Balkan Peninsula and began to settle there, and the Roman state withdrew to the far south. In the wake of these events, both Viminacium and Margum disappeared. Over the next two centuries, the cities and the broader area along the right bank of the Danube were mostly desolate and

uninhabited. Not until the mid-9th century did the sites of ancient Margum and Viminacium – the one built by Justinian – become the sites of the Slavic settlements of Morava and Braničevo, respectively.² The inhabitants of the area were Slavic Moravians, who fell under Bulgarian rule at the time.³ Thus the area where the Great Morava joins the Danube entered the political and cultural orbit of the Bulgarian state, becoming tied to the latter's fate in the following period.

The Christianisation of the Bulgarians in 864 was an event that restored the region to the confines of the Romano-Christian culture and history. From 870 to 880, when Bulgaria was an integral part of the Patriarchate of Constantinople, the Byzantine state and church carried out a thorough organisation of the church there. A number of metropolitanates were founded in the territory of the Bulgarian state, and the seat of one of them was in the city of Morava. Its first metropolitan, 'Agathon of Morava' (Ἀγαθὸν Μωράβων), is recorded among the metropolitans attending the so-called Photios' Council in 879/880, but is also mentioned earlier, as an envoy of the Byzantine emperor Basil I to the East Frankish king Louis 'the German' in 873.⁴ Making the city of Morava an ecclesiastical seat bespeaks the importance that the town had gained in the Bulgarian state by that time. The fact that its primate held the rank of metropolitan shows that the influence of that ecclesiastical seat spread to the surrounding region, possibly even to the Bishopric of Belgrade, which

¹ Поповић, Иванишевић, *Град Браничево*, 125–130; Иванишевић, Бугарски, *Примена LiDAR технологије*, 239–240.

² Поповић, Иванишевић, *Град Браничево*, 166; Иванишевић, Бугарски, *Примена LiDAR технологије*, 240; Šrehar, *Srpsko Podunavlje*, 335–360.

³ Пириватрић, *Византијска тема Морави*, 198–199; Komatina, *The Slavs*, 75–78.

⁴ Коматина П., *Моравски епископ*, 359–368; idem, *Црквена политика*, 250–251, 278, 281, 350–351.

was also established at that time. The see in Morava undoubtedly continued the tradition of the church of ancient Viminacium, even though it was located in the nearby Margum. When the Bulgarian Church obtained autocephaly in 880, the Metropolitanate of Morava became part of it.⁵

The existence of an important ecclesiastical seat contributed to the further development of the city of Morava and a greater influx of population in the late 9th and during the 10th century.⁶ This was in all likelihood one of the reasons why Byzantine emperor John I Tzimiskes, after destroying the Bulgarian Empire in 971 and restoring the presence of the Roman state on the banks of the Danube for the first time since the early 7th century, chose the city of Morava to be one of the new administrative units of the Empire. Though no 'strategos of Morava' is mentioned in the contemporary *Escorial Taktikon*, compiled between 971 and 975, the seal of Adralestos Diogenes, 'protospatharios and strategos of Morava', the incumbent at that time, has been preserved.⁷ However, Byzantine authority in the region did not last long. After the death of Emperor John Tzimiskes in 976, there was a Bulgarian uprising led by the Kometopouloi brothers – Samuel, Moses, David and Aaron – who assumed control of the vast expanses of the former Bulgarian Empire in the following decade, spreading their rule to the banks of the Danube, that is, the region of Morava and Braničevo.⁸

Throughout all this time there was still no mention of the neighbouring town of Braničevo in the historical sources. However, when Samuel's state was destroyed in 1018 and Byzantine rule again stretched to the banks of the Danube, Emperor Basil II permitted the existence of the autocephalous Bulgarian Church, with its seat in Ohrid, and affirmed its rights by charters in 1019, 1020 and 1020–1025. The first of these charters, the one of 1019, lists among the bishops subordinate to the Archbishopric of Ohrid 'the bishop of Braničevo' (ἐπίσκοπος Βρανιτζης), whose diocese encompassed several cities in the broad area on both sides of the Great Morava, including the city of 'Moroviskon' (Μορόβισκον), that

is, Morava.⁹ Judging by this fact, the ecclesiastical seat was moved from the city of Morava to the neighbouring city of Braničevo, while Morava remained just the seat of one of the parishes of the Bishopric of Braničevo. There is no information on when this happened or in what circumstances. Still, the tradition of Morava as the old episcopal seat survived into the next century. At the very end of the 11th century, the Archbishop of Ohrid Theophylaktos mentions an unnamed 'bishop of Morava' (ὁ Μορόβου) in one of his letters, stating that he was educated in Constantinople,¹⁰ while *notitia* no. 13, from the late 11th or early 12th century, mentions the bishop of that same diocese as 'the bishop of Morava or Braničevo' (ὁ Μωράβου ἤτοι Βρανιτζόβης).¹¹

Under Byzantine rule in the 11th and 12th centuries, the cities of Morava and Braničevo were considered part of *Bulgaria*, but the name was exclusively geographical and referred to the Byzantine territory under the jurisdiction of the Archbishopric of Ohrid.¹² Administratively speaking, after the end of the war against Samuel and his heirs in 1018/1019, cities on this part of the Danube bank were most probably organised as *strategides*, military strongholds of lower rank dependant on the *katepano/doux* of Bulgaria, whose headquarters were in Skopje.¹³ At a later time, however, there were significant changes in this respect. The military theme of Bulgaria ceased to function before the end of the 11th century; instead of it, several smaller administrative units are mentioned in the sources.¹⁴ In connection with the Hungarian-Byzantine war of 1071–1072, the Hungarian sources mention a certain 'dux Nycota (Nicota)' as the Byzantine commander in Belgrade.¹⁵ According to the Crusader sources from the First Crusade of 1096, 'dux Nicheta, princeps Bulgarorum', had under his jurisdiction the entire area between Belgrade and Niš.¹⁶ Facing the danger of a Cuman invasion in 1114, one of the regions where Emperor Alexios I Komnenos

⁵ Коматина П., *Црквена историја*, 344–352.

⁶ Иванишевић, Бугарски, *Примена LiDAR технологије*, 240.

⁷ *Catalogue of Byzantine Seals*, no. 36a, 195–196; Пириватрић, *Византијска тема Морави*, 173 sqq; Kršmanović, *The Byzantine Province in Change*, 135–136.

⁸ Пириватрић, *Самуилова држава*, 31–92.

⁹ Gelzer, *Bistümverzeichnisse der orientalischen Kirche* II, 43; Новаковић, *Охридска архиепископија*, 84–88.

¹⁰ *Theophylacti Achridensis Epistulae*, epp. 18.20–23.

¹¹ *Notitiae EEC*, 13.845.

¹² Коматина П., *Појам Буџарске*, 41–56.

¹³ Kršmanović, *The Byzantine Province in Change*, 185–188, 200–201.

¹⁴ Литаврин, *Болгария*, 267–268, 272–273; Kršmanović, *The Byzantine Province in Change*, 186–187, п. 51–52; Коматина П., *Појам Буџарске*, 42–43.

¹⁵ *Scriptores rerum hungaricarum* I, 373–374.

¹⁶ Alberti Aquensis *Historia Hierosolymitana*, 274–279; Калић, *Погледи Албертија Ахенског*, 49–58; Коматина И., *Срби на путу крста*, 61–63.

Fig. 52. Tabula Peutingeriana, segment VII

sent his troops was 'the theme of Niš up to Braničevo on the Danube' (εις τὸ θέμα τοῦ Νίσου μέχρι καὶ τῆς παριστρίας Βουρανιτζόβης).¹⁷ In the mid-12th century, in 1153, Emperor Manuel I Komnenos appointed his cousin Andronikos Komnenos 'doux of Niš and Braničevo'¹⁸ and 'doux of Braničevo and Belgrade'.¹⁹ A charter that Emperor Alexios III Angelos issued to the Venetians at the very end of the 12th century, in 1198, mentions 'the province of Niš and Braničevo' (*provincia Nisi et Vranisove*, ἐπαρχία Νήσου καὶ Βρανιτζόβης).²⁰ Based on this information, one may conclude that, from the late 11th to the late 12th century, the area of Belgrade, Braničevo and Niš comprised a single administrative unit within the Byzantine Empire.²¹

Even though the removal of the church see from Morava to Braničevo attests to the growing importance of the neighbouring city, the city of Morava retained its precedence over Braničevo in the 11th century in every aspect except that of ecclesiastical organisation. Thus, John Skylitzes, describing the beginning of the uprising of Peter Delyan in 1040, notes that, having fled Constantinople, Delyan wandered through Bulgaria and arrived 'at Morava and Belgrade – these are Pannonian forts that lie on the opposite side of the Danube and neighbour the king of Turkey (= Hungary)', where he announced that he was the son of Emperor Gabriel

Radomir, born to the daughter of the Hungarian king, and grandson of Emperor Samuel. That is where the people made him 'emperor of Bulgaria' and thence he began to expand his authority towards Niš and Skopje.²² Contemporary western writers, describing the pilgrimages of West European nobles and prelates to Jerusalem in the 11th century, mention Morava, not Braničevo, as the first significant town in *Bulgaria* on the border with Hungary (...in civitate Marawa, que in confinio Ungarorum et Bulgarorum sita est...) along with Belgrade.²³ Both cities were certainly the target of foreigners in the frequent incursions of the Pechenegs across the Danube in the 11th century (1026, 1046) and during the Hungarian-Byzantine war of 1071–1072 and the great Slavic uprising of 1072, although there is no direct information on this.²⁴ Only Nikephoros Bryennios, recounting trouble in the Empire and the Slavic rebellion of 1072, wrote that 'Danubian cities, up to Vidin'²⁵ were beleaguered too, and Morava and Braničevo must have been among them.

In the 12th century, circumstances were quite different. The city of Morava is no longer referred to in the historical sources, though archaeological finds confirm the survival of the settlement during the 12th century.²⁶

¹⁷ *Annae Comnenae Alexias*, XIV, 8.1.

¹⁸ *Ioannis Cinnami Epitome*, 124, 126.

¹⁹ *Nicetae Choniatae Historia*, 101.

²⁰ *Urkunden zur älteren Handels I*, 261, 268.

²¹ Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, 36–38 believes that this administrative unit was formed soon after the Hungarian-Byzantine war of 1071–1072.

²² *Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, 409.

²³ *Annalista Saxo*, 692; Динић, *Браничево*, 92; Антоновић, *Ејничка крејџања*, 76–78; Узелац, *Скијски раздојници*, 59–74.

²⁴ For more on the events cf. Diaconu, *Les Petchénègues*, 41; Антоновић, *Ејничка крејџања*, 74–76; Узелац, *Скијски раздојници*, 64–74; Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, 40–43; ИСН I, 190–192 (С. Ђирковић).

²⁵ *Nicephori Bryennii Historiarum libri quattuor*, 211.

²⁶ Bikić, *Context, Character and Typology*, 90.

On the other hand, the city of Braničevo, alongside Belgrade, grew into the most important Byzantine stronghold on the Danube. The first to note it as such was Anna Komnene in her *Alexiad*. She writes how her father, Emperor Alexios I, marshalled an army at the news of the Cuman invasion in 1114 and deployed it 'at Philippopolis, a place called Petrich and Triadica, and to the theme of Niš up to Braničevo on the Danube'.²⁷ Frequent Byzantine-Hungarian conflict on the Danubian border in the 12th century threw the importance of the stronghold into sharp relief.²⁸ The first of these wars lasted from 1127 to 1129, and although its true cause was Byzantine support to the Hungarian pretender Almos, King Stephen II of Hungary began hostilities using as his excuse the fact that Hungarian merchants had received rough treatment from the citizens of Braničevo. The heaviest fighting was on the Danube, around Braničevo, and Byzantine emperor John II Komnenos himself stayed in the city twice during the war and made some additional fortification works in it. The Hungarians succeeded in taking the city briefly in between the emperor's two stays, and the peace agreement itself was signed on an island on the Danube opposite Braničevo.²⁹

Emperor Manuel I Komnenos (1143–1180) also spent some time in Braničevo during his clashes with the Hungarians. He came to the city in 1151, after a victorious campaign in Srem, and organised raids from there into Hungarian areas around the Timiș River, and subsequently turned to fortifying the 'Danubian cities', most certainly Belgrade, and also Braničevo. He remained in the area the next year, 1152, in the desire to deter new Hungarian forays into the 'Danubian cities', but the events of 1153 and 1154 proved exceedingly troublesome to him. It was at that time that his cousin Andronikos Komnenos, who had been made doux of Belgrade, Braničevo and Niš by the emperor, conspired against him to seize imperial authority and sought help from King Geza II of Hungary, promising to give him the cities he ruled over in return. This led to a Hungarian siege of Braničevo and the city dwellers were forced to organise their own defence before the emperor arrived with his army, beat back the Hungarians

and once again restored order in the region.³⁰ There were new Byzantine-Hungarian clashes on the Danube border from 1162 to 1167, when the Empire interfered in the dynastic conflicts in Hungary. However, most of these took place in Belgrade, Zemun and Srem, while Braničevo served mostly as a base for attacks on the neighbouring Hungarian Hram and additional forays towards the northwest, although the city did see its ramparts reinforced during these clashes.³¹

Evidently, Byzantine emperors resorted to additional construction works in and fortification of Braničevo on several occasions during the 12th century due to their clashes with the Hungarians on the Danube border. It was during these very fortification efforts that the Braničevo fortress was expanded through the construction of the so-called Great City, and there was also contemporaneous development of the suburbs at the Rudine and Svetinja sites.³² Niketas Choniates' records about the Hungarian merchants who were assaulted in the city in 1127 testify that at that time Braničevo was not only an important military stronghold, but an economic hub, as confirmed by the finds of a large amount of money, with the oldest coins having been minted at the time of Emperor John II Komnenos. There are also records of the Crusaders of the Second Crusade, led by the French King Louis VII, changing money in Braničevo upon entering Byzantine territory.³³ However, the frequent bouts of war inevitably affected the economic development of the city. When the above-mentioned Crusaders arrived there in 1147, Braničevo struck them as 'a poor city' (*in Brondusio, paupere civitate*), whose population was stripping the ships in which the German Crusaders of King Conrad III had crossed the Danube earlier to use as firewood and to build their homes, while the French king's crusading army had to buy food from the neighbouring Hungarian territory.³⁴ It was at Braničevo (*Brandiz*) that the troops of Henry the Lion, Duke of Bavaria and Saxony, set foot on Byzantine soil in 1172 after navigating the Danube.³⁵

²⁷ *Annae Comnenae Alexias*, XIV, 8.1.

²⁸ Cf. Динић, *Браничево*, 93–94; Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, 45–58.

²⁹ *Ioannis Cinnami Epitomae*, 9–13; *Nicetae Choniatae Historia*, 17–18; *Scriptores rerum hungaricarum* I, 439–442; ВИИИ IV, 6–17, 117–119 (J. Калић).

³⁰ *Ioannis Cinnami Epitomae*, 113–121, 124–127, 130–134; *Nicetae Choniatae Historia*, 100–102; ВИИИ IV, 39–55, 127–130.

³¹ *Ioannis Cinnami Epitomae*, 211–218, 221–227, 231–232, 235–249, 257–263, 270–274; *Nicetae Choniatae Historia*, 126–128, 132–136, 151–158; ВИИИ IV, 60–101, 130–143.

³² Поповић, Иванишевић, *Град Браничево*, 132–166; Спасић-Ђурић, *Археолошка истраживања Браничева*, passim.

³³ *Odo de Deogilo*, 63.

³⁴ Ibidem; Коматина И., *Срби на њују крсташа*, 68–70.

³⁵ *Arnoldi Abbatis Lubecensis Chronica*, 117–118; Узелац, *Поморавље у другој половини XII века*, 99.

The last Hungarian-Byzantine war on the Danube border began in 1182, when King Bela III of Hungary (1172–1196) attacked Belgrade and Braničevo. Amid an overthrow in Constantinople, as imperial power passed into the hands of Andronikos Komnenos (1183–1185), formerly, doux of Belgrade, Braničevo and Niš, the imperial generals did not manage to stop the progress of the Hungarian king, who, allied with the Serbian Grand Župan Stefan Nemanja, got as far as Niš and Serdica.³⁶ However, the new emperor, Isaac II Angelos (1185–1195), made peace with the Hungarian king immediately upon acceding to the throne and married his daughter Margaret, and the Hungarian king turned over, ostensibly as a dowry, the territories he had conquered – Belgrade and Braničevo.³⁷ The Crusaders of the Third Crusade, led by Emperor Frederick I Barbarossa (1152–1190), also found the city in Byzantine hands upon arriving there in the early days of July 1189. The Byzantine ‘doux of Braničevo’ (*dux de Brandiez*) met them with much mistrust, hampered their further progress and ordered the local populace nearby to attack them along the way.³⁸

³⁶ *Nicetae Choniatae Historia*, 267, 277, 281; Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, 36–38; ВИИИЈ IV, 150–153; Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, 56.

³⁷ Theiner, *Vetera monumenta Slavorum*, 36; Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, 56–57.

³⁸ *Historia de expeditione Friderici imperatoris*, 27–28.

The battles of the 1180s were only the prelude to the great political instability that would sweep through the Danube River Basin throughout most of the next century. The last trace of the presence of Byzantine rule in Braničevo is found in the 1198 charter of Emperor Alexios III Angelos (1195–1203) to the Venetians, which lists among other provinces of the Empire ‘the province of Niš and Braničevo’ (*provincia Nisi et Vranisove*, ἐπαρχία Νήσου καὶ Βρανιτζόβης).³⁹ The Empire itself succumbed to the assaults of the Crusaders in 1204 during the Fourth Crusade, and in the 13th century Hungary and the renewed Bulgarian Empire would vie for dominion over the Danube River Basin. In these clashes, Braničevo, like Belgrade, would often change hands, but the exact chronology of the events is not always easy to establish.⁴⁰ Only in 1292 would the Serbian kings Stefan Dragutin and Stefan Uroš II establish stable political power over Braničevo and its outskirts, incorporating the area into the Serbian state permanently.⁴¹ That very time saw the final razing of the city of Braničevo, after which the city of Ždrelo, in the mountainous area around the upper course of the Mlava River, assumed the role of capital of the *land* of Braničevo.⁴²

³⁹ *Urkunden zur älteren Handels I*, 261, 278.

⁴⁰ Динић, *Браничево*, 95–96; Узелац, *Под сенком њса*, 117–120.

⁴¹ Динић, *Браничево*, 96–97; Узелац, *Под сенком њса*, 204–210.

⁴² Поповић, Иванишевић, *Град Браничево*, 168.

CHRONOLOGY

527–565	Reign of Emperor Justinian I.	913–959	Reign of Emperor Constantine VII Porphyrogennetos.
527–530	First incursions by Slavic tribes from the lower Danube into Thrace.	c. 926	Temporary occupation of Serbia, until 927, by the Bulgarian army led by Tsar Simeon.
548	Slavic tribes from Pannonia cross the Danube and ravage the central parts of the Balkan Peninsula.	c. 933–c. 950	Reign of Prince Časlav.
	From mid-6 th century, forays of Slavs into the Balkan Peninsula become more frequent.	c. 950	Dubrovnik diocese elevated to archdiocese, with jurisdiction over the regions of Serbia, Travunia and Zachlunia.
582	Avars seize Sirmium.	1018	Byzantine Emperor Basil II establishes the Catepanate of Bulgaria and Theme of Serbia, following the collapse of the Bulgarian Empire.
582–602	Reign of Emperor Maurice. Last attempts at defending the northern border of the Empire from Avar and Slav assaults.	1019–1020	Byzantine Emperor Basil II designates the territorial size of the Archbishopric of Ohrid, also comprising the Bishopric of Ras.
626	Avars and Slavs lay siege to Constantinople.	1039–1042	Prince Vojislav seizes control of Serbia and Diocleia, and subsequently of Travunia and Zachlunia.
634	Serbs and Croats arrive at the invitation of Emperor Heraclius (610–641) to fight as allies of Byzantium against the Avars; in return, they are allowed to settle in Illyricum.	1064	Hungarians seize Byzantine Belgrade.
680	Bulgarians under Khan Asparuh settle east of the Danube.	1072	Aborted uprising against Byzantine rule in the theme of Bulgaria. The rebels proclaim Konstantin Bodin, son of Prince Mihailo of Diocleia, Tsar of Bulgaria.
c. 780–800	Reign of Serbian Prince Višeslav.	1077	King Mihailo of Diocleia seeks the papal flag from Pope Gregory VII.
c. 800–820	Reign of Serbian Prince Prosigoj.	c. 1085	King Bodin of Diocleia seizes the region of Ras and appoints Vukan and Marko to govern it.
c. 850	Battles with Bulgarians successfully led by Prince Vlastimir, and, in later years, by his sons Mutimir, Strojimir and Gojnik.	1089	Diocese of Bar elevated to the status of an archdiocese.
c. 820–851	Reign of Serbian Prince Vlastimir.	1094	Meeting of Emperor Alexios Komnenos and Raška <i>Zupan</i> Vukan.
851–891	Reign of Serbian Prince Mutimir.	1096	The Crusader army passes through the territory of present-day Serbia, taking the military route from Belgrade, through Niš and Sofia, to Constantinople, while one part of the army makes its way along the roads towards the Adriatic coast.
867–886	Reign of Emperor Basil I.	1118–1143	Reign of Emperor John II Komnenos.
854	Bulgarian Khan Boris attacks Serbia again. After the conclusion of peace, prisoners of war exchanged at Ras, when the place is first mentioned as a settlement or fort.		
Between 867 and 874	Conversion to Christianity of the Serbian ruling families from the ecclesiastical centres on the Adriatic coast. Serbian princes accept the supreme power of the emperor.		
892–917	Reign of Serbian Prince Petar Gojniković.		

c. 1122	Emperor John Komnenos conquers Ras.	1217	Coronation of Stefan Nemanjić as the first crowned king ' <i>of all the Serbian and maritime lands</i> ' – by means of a legacy sent to him by Pope Honorius III.
1127	During the Byzantine-Hungarian war, Serbs seize the fortress of Ras. Grand <i>Župan</i> Uroš I marries his daughter Jelena to the Hungarian heir and future king, Bela the Blind.	1219	The consecration of Archimandrite Sava Nemanjić as the first Serbian archbishop ' <i>of all Serbian and maritime lands</i> ' in Nicaea; the Ecumenical Patriarch and the Council in Nicaea give the Serbian Archbishopric the right to autocephaly. The Monastery of Žiča becomes the seat of the archbishop and the coronation church.
1129	The Byzantine army conquers Ras. Grand <i>Župan</i> Uroš I recognises the emperor's supreme authority, and pledges to supply military forces.	1236	Archbishop Sava (Nemanjić) dies in the Bulgarian town of Trnovo; the following year, his remains are transferred to the Monastery of Mileševa.
1143–1180	Reign of Emperor Manuel I Komnenos.	1243–1276	Reign of King Stefan Uroš I.
1147	Two large Crusader armies, led by German Emperor Konrad III and French King Louis VII, pass through Serbia, following the old military road from Belgrade through Niš and Sofia to Constantinople.	1259–1282	Reign of Michael VIII Palaiologos.
1166–1196	Reign of Grand <i>Župan</i> Stefan Nemanja.	1261	Restoration of the Byzantine Empire at Constantinople.
1172	Stefan Nemanja's attempt to renege on his allegiance to Byzantine authority. Emperor Manuel I Komnenos enters Raška and the defeated Grand <i>Župan</i> marches in the emperor's triumphal procession in Constantinople.	1274	King Uroš rejects the Union of Lyon.
1180–1183	Reign of Emperor Alexios II Komnenos; after his assassination Stefan Nemanja refuses to recognise the new emperor Andronikos I Komnenos and sets out to conquer the Byzantine regions.	1276–1282	Reign of King Stefan Dragutin.
1185–1195	Reign of Emperor Isaac II Angelos.	1282–1328	Reign of Andronikos II Palaiologos.
1189	During the third passage of the Crusaders through Serbia, Stefan Nemanja and Friedrich Barbarossa meet at Niš and discuss forming an alliance.	1282	At the Council of Deževu, King Dragutin abdicates in favour of his brother, Milutin, and receives his own, separate lands. The same year, the Serbs launch an attack on Byzantium and take Skopje, Polog, Ovče Polje and areas around the Bregalnica River. The following year they advance to the Aegean Sea.
1191	In a battle on the South Morava River, the Serbian army suffers defeat by the Byzantines. Nemanja returns a small part of the territories he seized to the Byzantine emperor, and marries his middle son and heir apparent, Stefan, to the emperor's niece, Eudokia.	1282–1321	Reign of Stefan Uroš II Milutin.
c. 1191	Rastko Nemanjić goes to Mount Athos, takes monastic vows and becomes known as the monk, Sava.	c. 1291	Kuman–Tartar invasion of Serbia; Žiča is burned down. The seat of the Serbian Archbishopric is moved to Peć.
1195–1203	Reign of Emperor Alexios III Angelos.	1298–1299	Byzantine-Serbian negotiations. Peace concluded in 1299, and strengthened by the marriage between King Milutin and Simonida, the daughter of the emperor, Andronikos II Palaiologos. Milutin's conquests till then, the most important among them, northern Macedonia with Skopje, are recognised in the form of a dowry.
1196	Stefan Nemanja abdicates in favour of Stefan, now a nephew-in-law of the Byzantine emperor, and withdraws to the Monastery of Studenica as the monk Simeon, and subsequently to Mount Athos, the following year, where he stays until his death in 1199.	1314	King Milutin captures, nearly blinds and exiles his son Stefan Dečanski because of the latter's revolt against his authority. Stefan with his sons spends nearly seven years in Constantinople.
1198	The monks Simeon and Sava reconstruct the Hilandar monastery on Mount Athos.	1321–1331	Reign of Stefan Uroš III Dečanski.
1204	Fourth Crusade, the Crusaders sack Constantinople and divide the Byzantine Empire.	1324–1337	Administration of Serbian Archbishop Danilo II.
1204–1261	Empire of Nicaea. The house of Nemanjić considers it to be the successor to the old Byzantium.	1328–1341	Reign of Andronikos III Palaiologos.
1204–1221	Reign of Nicaean Emperor Theodore I Laskaris.	1330	Battle of Velbuzhd – victory of the Serbian army led by Stefan Dečanski over Bulgarian Tsar Michael. Stefan Dušan, the young king, demonstrates great courage in battle.
		1331–1355	Reign of King Stefan Dušan.

1334	King Dušan conquers regions in central Macedonia, including Ohrid and Prilep.	1365	Vukašin Mrnjavčević receives the title of king and becomes the co-ruler of Emperor Uroš.
1341–1354	Civil war in Byzantium, between the regents of the under-aged Jovan V Palaiologos, and John Kantakouzenos, who proclaims himself emperor and protector of the Palaiologoi.	1371	Battle of the Maritsa, King Vukašin and Despot Uglješa Mrnjavčević are killed. Vukašin's son, Marko, until then the 'young king', gains the title of king. With the death of the emperor Uroš, the male line of the Nemanjić family is extinguished.
1341–1391	Reign of John V Palaiologos.	1372–1389	Reign of Prince Lazar Hrebeljanović.
1342	Alliance between John Kantakouzenos and King Dušan. The king's conquests in south-western Macedonia and northern Epiros.	1375	Reconciliation of the Serbian and the Byzantine churches. The Ecumenical Patriarchate pardons Dušan, Uroš, Joanikije and the bishops, the Peć archbishop's title of patriarch is recognised in internal communication, and Dušan's title of the emperor of Serbia is posthumously recognised.
1343	Alliance of regents with King Stefan Dušan, who, from that time, in his traditional title of ruler ' <i>of all the Serbian and maritime lands</i> ', adds ' <i>of the Greek lands</i> '.	1376–1379	Reign of Andronikos IV Palaiologos.
1345	King Dušan seizes control of Serres, south-eastern Macedonia and the Holy Mount.	1377	The Bosnian ban Tvrtko I Kotromanić is crowned as the king of the Serbs, Bosnia, the Pomorje (maritime) and western lands.
End of 1345 / beginning of 1346	King Dušan proclaims himself as the emperor of Serbia and part of the Byzantine Empire; he most often uses the title ' <i>vasilevs and autokrator of Serbia and Romania</i> ' (in Greek) and ' <i>emperor of the Serbs and Greeks</i> ' (in the Serbian language).	1389	Battle of Kosovo, the death of Prince Lazar and Sultan Murat.
1346	Imperial coronation of Stefan Dušan in Skopje. The Serbian Church is elevated to the status of a patriarchate, and Archbishop Joanikije is consecrated as the first Serbian patriarch.	1391–1425	Reign of Manuel II Palaiologos
1347–1354	Reign of John VI Kantakouzenos.	1402	The Battle of Angora, in which Stefan Lazarević wages war as the vassal of Sultan Bayazit. On his return from the battlefield, in Constantinople the Byzantine emperor awards him the highest title, that of 'despot'.
1347	Emperor Dušan takes control of Epiros.	1402–1427	Reign of Despot Stefan Lazarević.
1348	Emperor Dušan takes control of Thessaly.	1403–1404	Belgrade becomes the capital of the Serbian state (till 1427).
1349	Dušan's Code proclaimed at a state assembly in Skopje. (The Code is later amended and proclaimed at an assembly in Serres in 1354).	1408	Despot Stefan Lazarević is awarded the title of Knight of the Order of the Dragon, established by Hungarian King Szigismund.
1352	Constantinopolitan Patriarch Kallistos and the Synod pronounce an anathema against Emperor Dušan and Patriarch Joanikije and the Serbian bishops (the so-called Kallistos' Anathema) because of Dušan's coronation as Byzantine Emperor and the raising of the Serbian Church to the status of a patriarchate.	1425–1448	Reign of John VIII Palaiologos.
1352	The Battle at Demotika, in which Emperor John VI Kantakouzenos and the Turks defeat the supporters of John V Palaiologos, the Serbs and the Bulgarians.	1428–1430	The building of Smederevo, the new capital of the Serbian state.
1354	Turks seize the city of Gallipoli, and establish their first stronghold in Europe.	1439	Despot Đurađ rejects the Florentine Union. Smederevo falls the first time.
1355	Emperor Dušan dies of unknown causes. The dissolution of his state soon leads to an epoch of internecine conflicts among the numerous regional overlords.	1440	First Ottoman siege of Belgrade (ruled by Hungary).
1355–1371	Reign of Emperor Stefan Uroš.	1449–1453	Reign of Constantine XI Dragases Palaiologos.
		1453	Turks seize Constantinople. On 29 th May, Sultan Mehmed II makes a ceremonial entry into the city, which becomes the capital of the Ottoman Empire – Istanbul.
		1455	Turks seize Novo Brdo.
		1456	Second Ottoman siege of Belgrade (ruled by Hungary).
		1459	Smederevo falls to the Turks; the end of the Serbian medieval state.

BIBLIOGRAPHY

ВИИНЈ = *Византијски извори за историју народа Југославије* I–VI, Београд 1955–1986.

ГГБ = Годишњак града Београда, Београд

ГДКС = Гласник Друштва конзерватора Србије, Београд

ГСАД = Гласник Српског археолошког друштва, Београд

ГСУД = Гласник Српског ученог друштва, Београд

ЗЗСК = Зборник заштите споменика културе, Београд

ЗМПУ = Зборник Музеја примењене уметности, Београд

ЗМСЛУ = Зборник Матице српске за ликовне уметности, Нови Сад

ЗНМ = Зборник Народног музеја у Београду, Београд

ЗРВИ = Зборник радова Византолошког института, Београд

ЗФФ = Зборник Филозофског факултета, Београд

ИГ = Историјски гласник, Београд

ИСН = *Историја српског народа* I–III, Београд 1981–1983.

ИЧ = Историјски часопис, Београд

ЛССВ = *Лексикон српског средњег века*, edd. С. Ћирковић, Р. Михаљчић, Београд 1999.

НПЗ = Новопазарски зборник, Нови Пазар

ПКЈИФ = Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд

РВМ = Рад Војвођанских музеја, Нови Сад

ХЗ = Хиландарски зборник, Београд

ААС = *Acta Archaeologica Carpathica*, Krakow

АР = *Arheološki pregled*, Beograd

АВ = *Archaeologia Bulgarica*, Sofia

BF = *Byzantinische Forschungen*, Amsterdam

BMGS = *Byzantine and Modern Greek Studies*, Birmingham

BZ = *Byzantinische Zeitschrift*, München

CA = *Cahiers archéologiques*, Paris

DOP = *Dumbarton Oaks Papers*, Washington D.C.

ODB = *The Oxford Dictionary of Byzantium* I–III, ed. A. P. Kazhdan, New York – Oxford 1991.

PG = *Patrologiae cursus completus, ser. graeca*, ed. J.-P. Migne, 1–161, Paris 1857–1866.

VAMZ = *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb

ΔΧΑΕ = *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρίας*, Αθήνα

Антонова, Шумен = В. Антонова, *Шумен и Шуменската крепост*, Шумен 1985.

Антоновић, Ејничка крејћања = М. Антоновић, *Ејничка крејћања у Поморављу у XI и XII веку*, in: *Моравска Србија: историја, култура, уметности*, ed. С. Мишић, Крушевац–Београд 2007, 73–84.

Арсид, Пецикоза, Манасијир и књијорски јрбд = Р. Арсид, В. Пецикоза, *Манасијир и књијорски јрбд из Ђелија код Лајковца*, ГСАД 22 (2006) 167–178.

Археолошко бдајо Косова и Мејохије = *Археолошко бдајо Косова и Мејохије: од неолита до раног средњег века I* (Зборник радова), II (Каталог), ed. Н. Тасид, Београд–Приштина 1998.

Архиепископ Данило II, Живојин краљева = Архиепископ Данило II и његови настављачи, *Живојин краљева и архиепископа српских*, превео Л. Мирковић, Београд 1935.

Бајаловић-Хаџи-Пешић, Накиј VIII–XVIII века = М. Бајаловић-Хаџи-Пешић, *Накиј VIII–XVIII века у Музеју града Београда*, Београд 1984.

Бајаловић-Хаџи-Пешић, Налази византијске керамике = М. Бајаловић-Хаџи-Пешић, *Налази византијске керамике XI–XIII века на подручју Србије*, ЗРВИ 36 (1997) 139–154.

Бајаловић-Хаџи-Пешић, О налазима неких предмета = М. Бајаловић-Хаџи-Пешић, *О налазима неких предмета у јојичком стилу на територији Србије*, Саопштења 24 (1992) 217–222.

Баришић, Грчки најписи = Ф. Баришић, *Грчки најписи на иконама остане у Раковцу*, ЗФФ 10/1 (1968) 211–216.

Баришић, О измирењу српске и византијске цркве = Ф. Баришић, *О измирењу српске и византијске цркве 1375*, ЗРВИ 21 (1982) 159–182.

Берид, Рашковић, Резултати рекогносцирања = Н. Берид, Д. Рашковић, *Резултати рекогносцирања античких и*

средньовековних налазишта и српских оштин и суседних области, ГСАД 18 (2002) 137–156.

Бикић, Анђички узор = В. Бикић, Анђички узор у средњовековном наслику XI–XII века на тлу Србије, in: Трећа јујословенска конференција византолога, edd. Љ. Максимовић, Н. Радошевић, Е. Радуловић, Београд–Крушевац 2002, 237–247.

Бикић, Глеђосана керамика у Србији = В. Бикић, Хронолошки, технолошки и стилски оквири глеђосане керамике у Србији: пример манастира Свуденице, in: М. Поповић, Манастир Свуденица – археолошка открића, Београд 2015, 337–357.

Бикић, Ексклузивно кинеско посуђе = В. Бикић, Ексклузивно кинеско посуђе на Балкану: налази Селадона из XIV века са Београдске тврђаве, ЗНМ 21/1 (2013) 253–273.

Бикић, Кухиња и трпеза = В. Бикић, Кухиња и трпеза: посуђе у свакодневном животу, in: Приватни живот у српским земљама средњег века, edd. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004, 139–160.

Бикић, Познатојички бронзани свећњаци = В. Бикић, Познатојички бронзани свећњаци са Београдске тврђаве, Саопштења 24 (1992) 224–228.

Бикић, Србија и Византија у 13. веку = В. Бикић, Србија и Византија у 13. веку: археолошка сведочанства о трговинском промету, in: Шеста национална конференција византолога, Београд, 18–20. јун 2015 (in press).

Бикић, Средњовековна керамика Београда = В. Бикић, Средњовековна керамика Београда, Београд 1994.

Бикић, Трпезна керамика = В. Бикић, Трпезна керамика из смедеревској замка, in: Пад Српске десетовине 1459. године, ed. М. Спремић, Смедерево–Београд 2011, 409–416.

Бикић, Поповић, Археолошке теме = В. Бикић, М. Поповић, Археолошке теме у будућим византолошким истраживањима у Србији, in: Византијски свет на Балкану II, edd. Б. Крсмановић, Љ. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 655–665.

Благојевић, Државна управа = М. Благојевић, Државна управа у српским средњовековним земљама, Београд 1997 (Београд 2001).

Благојевић, Соће = М. Благојевић, Соће – основни порез средњовековне Србије: једна перера или кабао живота, Глас САНУ 390 (2001) 1–44.

Благојевић, Српски сабори = М. Благојевић, Српски сабори и сабори ојачаства Немањина и Лазаревића, Глас САНУ 410, Одељење историјских наука, књ. 14 (2008) 1–40.

Благојевић, Медаковић, Историја српске државности I = М. Благојевић, Д. Медаковић, Историја српске државности I: Од настанка првих држава до почетка српске националне револуције, Нови Сад 2000.

Богдановић, Историја старе српске књижевности = Д. Богдановић, Историја старе српске књижевности, Београд 1980.

Божилов, Ђозелев, Историја на средновековна Бугарија = И. Божилов, В. Ђозелев, Историја на средновековна Бугарија, VII–XIV век, Софија 1999.

Божић, Доходак царски = И. Божић, Доходак царски (поводом 198 члана Душановог законика Раковачкој рукопису), Београд 1956.

Божић, Коњ добри и оружје = И. Божић, Коњ добри и оружје (уз члан 48 Душановог законика), Зборник Матице српске за друштвене науке 13–14 (1956) 84–92.

Бојанин, Забаве и светковине = С. Бојанин, Забаве и светковине у средњовековној Србији од краја XII до краја XV века, Београд 2005.

Бојовић, Краљевство и светост = Б. И. Бојовић, Краљевство и светост. Политичка филозофија средњовековне Србије, Београд 1999.

Борисов, Керамика и керамично производство = Б. Борисов, Керамика и керамично производство през XI–XII век од територијата на данешна Југоисточна Бугарија, Раднево 2002.

Брмболић, Лазаревић, Манастир Манасија = М. Брмболић, К. Лазаревић, Манастир Манасија – резултати археолошких истраживања 2013. године, ГДКС 38 (2014) 69–73.

Брокијер, Путовање преко мора = Бертрамдон де ла Брокијер, Путовање преко мора, Београд 1950.

Бугарски, Иванишевић, Раносредњовековна оштва = И. Бугарски, В. Иванишевић, Раносредњовековна оштва њовдених предмета из Руковца и слични налази са њодручја централној Балкана, Старијар 63 (2013) 131–152.

Веселиновић, Војска = А. Веселиновић, Војска у средњовековној Србији, Војноисторијски гласник 1–2 (1994) 385–422 (=А. Веселиновић, Држава српских десетина, Београд 2006, 153–204).

Веселиновић, Држава српских десетина = А. Веселиновић, Држава српских десетина, Београд 2006.

Винавер, Проблем њроизводње сребра = В. Винавер, Проблем њроизводње сребра у средњовековној Србији, Историјски записи 17/3 (1960) 481–512.

Винча = Винча у њраисторији и средњем веку, каталог изложбе, Београд 1984.

Војводић, Владарски њорирети у Дуљеву = Д. Војводић, Српски владарски њорирети у манастиру Дуљеву, Зограф 29 (2002–2003) 143–160.

Војводић, Укрштена дијадима и „њоракион“ = Д. Војводић, Укрштена дијадима и „њоракион“. Две древне и њеубичајене инстиније српских владара у XIV и XV веку, in: Трећа јујословенска конференција византолога, edd. Љ. Максимовић, Н. Радошевић, Е. Радуловић, Београд–Крушевац 2002, 249–276.

Вуксан, Средњовековни локалињети = М. Вуксан, Средњовековни локалињети у околини Бора, ГСАД 6 (1990) 191–196.

Гајић, Сребрне чаше = М. Гајић, Сребрне чаше њозној средњег века у Србији. Каталог изложбе, Београд 2010.

Гај-Поповић, Новац и ковница = Д. Гај-Поповић, Новац и ковница краља Радослава, Нумизматичар 8 (1985) 102–118.

Георгиева, Керамика од двореца на Царевец = С. Георгиева, Керамика од двореца на Царевец, in: Царевград Търнов, Дворецът на българските царе през Втората българската

дръжава II, *Керамика, битови предмети и въоръжение, накити и тъкани*, София 1974, 7–186.

Григоров, Метални накити = В. Григоров, *Метални накити от средновековна България (VII–XI век)*, София 2007.

Гръцки извори за българската история = Гръцки извори за българската история VII, София 1968.

Дагрон, Цар и ѿрвосвештеник = Ж. Дагрон, *Цар и ѿрвосвештеник. Сѿудија о византијском „цезароѿизму“*, Београд 2001.

Данило Други, Живоѿи = Данило Други, *Живоѿи краљева и архиеѿискоѿа срѿских, Службе*, edd. Г. Мак Данијел, Д. Петровић, Београд 1988.

Данилови настѿављачи = Данилови настѿављачи. Данилов ученик, друѿи настѿављачи Даниловоѿ зборника, ed. Г. Мак Данијел, Београд 1989.

Динић, Браничево = М. Динић, *Браничево у средњем веку*, in: idem, *Срѿске земље у средњем веку: иѿторијско-ѿеоѿрафске сѿудије*, ed. С. Ћирковић, Београд 1978, 84–112.

Динић, За хронолоѿију Душанових освајања = М. Динић, *За хронолоѿију Душанових освајања византијских ѿрадова*, ЗРВИ 4 (1956) 1–11.

Динић, Из срѿске иѿторије средњеѿа века = М. Динић, *Из срѿске иѿторије средњеѿа века*, edd. С. Ћирковић, В. Ћокић, Београд 2003.

Динић, О виѿезу Палману = М. Динић, *О виѿезу Палману*, in: idem, *Из срѿске иѿторије средњеѿа века*, edd. С. Ћирковић, В. Ћокић, Београд 2003, 447–451.

Динић-Кнежевић, Тканине = Д. Динић-Кнежевић, *Тканине у ѿривреди средњовековноѿ Дубровника*, Београд 1982.

Дончева-Петкова, Средновековни крѿстове-енколпиони = Л. Дончева-Петкова, *Средновековни крѿстове-енколпиони от България (IX–XIV в.)*, София 2011.

Душанов законик = Душанов законик, ed. Ћ. Бубало, Београд 2010.

Ћорђевић, Зидно сликарсѿво срѿске власѿеле = И. Ћорђевић, *Зидно сликарсѿво срѿске власѿеле у доба Немањѿића*, Београд 1994.

Ћурић, Нови Исус Навин = В. Ј. Ћурић, *Нови Исус Навин*, Зограф 14 (1983) 5–16.

Ћурић, Сумрак Византије = И. Ћурић, *Сумрак Византије. Време Јована VIII Палеолоѿа*, Београд 1984.

Ерцеговић-Павловић, Осѿава науѿница = С. Ерцеговић-Павловић, *Осѿава науѿница из римско-византијскоѿ касѿеле из Бољешѿина на Дунаву*, Стариѿар 20 (1969) 83–96.

Ерцеговић-Павловић, Средњовековна некроѿола у Нишу = С. Ерцеговић-Павловић, *Средњовековна некроѿола у Нишу*, Стариѿар, н. с., 27 (1976) 83–100.

Живковић Б., Поѿаново = Б. Живковић, *Поѿаново. Црѿежи фресака*, Београд 1986.

Живковић В., Коѿор = В. Живковић, *Коѿор – модел ка-сносредњовековноѿ ѿрада*, in: *Приваѿни живоѿи у срѿским*

земљама средњеѿа века, edd. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004, 80–110.

Живковић Т., Јужни Словени = Т. Живковић, *Јужни Словени ѿод византијском влаѿћу (600–1025)*, Београд 2002.

Живковић Т., Црквена орѿанизација = Т. Живковић, *Црквена орѿанизација у срѿским земљама (рани средњѿи век)*, Београд 2004.

Живоѿи краљева = Живоѿи краљева и архиеѿискоѿа срѿских найѿсао архиеѿискоѿ Данило и друѿи, ed. Ћ. Даничић, Загреб 1866.

Живоѿиновић, Иѿторија Хиландара = М. Живоѿиновић, *Иѿторија Хиландара I*, Београд 1998.

Законик цара Душана (1898) = Законик Сѿефана Душана цара срѿскоѿ, ed. С. Новаковић, Београд 1898.

Законик цара Душана (1960) = Законик цара Сѿефана Душана 1349 и 1354, ed. Н. Радојчић, Београд 1960.

Залесская, Связи средњовековноѿ Херсонеса = В. Н. Залесская, *Связи средњовековноѿ Херсонеса с Сирией и Малой Азией*, in: *Восточное Средиземноморье и Кавказ IV–XVI вв.*, edd. А. В. Банк, В. Г. Луконин, Ленинград 1988, 93–104.

Зборник средњовековних ѿириличких ѿовелѿа и ѿисама I = Зборник средњовековних ѿириличких ѿовелѿа и ѿисама Срѿије, Босне и Дубровника I, 1186–1321, edd. В. Мошин, С. Ћирковић, Д. Синдик, Београд 2011.

Зечевић, Зделе са водоравном грѿком = Е. Зечевић, *Прилоѿ ѿроучавању здела са водоравном грѿком*, НПЗ 27 (2003) 73–105.

Зечевић, Радичевић, Керамика Ћурђевић Сѿуѿова = Е. Зечевић, Д. Радичевић, *Керамика Ћурђевић Сѿуѿова*, НПЗ 25 (2001) 73–105.

Иванишевић, Налаз средњовековноѿ новца = В. Иванишевић, *Налаз средњовековноѿ новца из цркве Св. Николе (Николаѿ) код Бијелоѿ Поља*, Нумизматичар 30 (2012) 221–232.

Иванишевић, Новац краља Радослава = В. Иванишевић, *Новац краља Радослава*, ЗРВИ 37 (1998) 87–95.

Иванишевић, Новчарсѿво средњовековне Срѿије = В. Иванишевић, *Новчарсѿво средњовековне Срѿије*, Београд 2001.

Иванишевић, Развој хералдике = В. Иванишевић, *Развој хералдике у средњовековноѿ Срѿији*, ЗРВИ 41 (2004) 213–234.

Иванишевић, Сѿари Косѿолац = В. Иванишевић, *Сѿари Косѿолац, Локалитѿетѿ Рудине – насеље*, ГСАД 3 (1986) 222–226.

Иванишевић, Бугарски, Примена LiDAR ѿехнолоѿије = В. Иванишевић, И. Бугарски, *Примена LiDAR ѿехнолоѿије у анализи ѿоѿоѿрафије Марѿума/Мораве и Кулича*, Стариѿар 62 (2012) 239–255.

Ивановић, Развиѿтак војне службе = М. Ивановић, *Развиѿтак војне службе као основ формирања власѿеоскоѿ слоја у срѿској средњовековној држави*, Војноисторијски гласник 1 (2014) 30–48.

Иѿторија ѿримењене уметноѿѿи код Срба I = *Иѿторија ѿримењене уметноѿѿи код Срба I*, Београд 1977.

- История культуры Древней Руси = История культуры Древней Руси. Том 1. Домонгольский период. Материальная культура*, edd. Н. Н. Воронин, М. К. Каргер, М. А. Тиханова, Москва 1951.
- Јанковић Ђ., *Подунавски гео области Аквиса* = Ђ. Јанковић, *Подунавски гео области Аквиса у VI и њојком VII века*, Београд 1981.
- Јанковић Ђ., *Словени* = Ђ. Јанковић, *Словени у источној Срдији у VI и VII столетију*, in: *Археологија источне Срдије*, ed. М. Лазић, Београд 1997, 133–149.
- Јанковић М., *Београд* = М. Јанковић, *Београд и његова околина од IX до XI века*, ГГБ 52 (2005) 95–107.
- Јанковић М., *Неки њодаци* = М. Јанковић, *Неки њодаци о изрази њредеија од обојених меијала на Кључу Дунава у IX–XI веку*, ЗНМ 11–1 (1983) 99–114.
- Јанковић М., *Средњи налаз* = М. Јанковић, *Средњи налаз из Прахова*, ЗНМ 9–10 (1979) 271–277.
- Јанковић М., *Средњовековно насеље* = М. Јанковић, *Средњовековно насеље на Великом Грациу у X–XI веку*, Београд 1981.
- Јанковић М., Јанковић Ђ., *Словени* = М. Јанковић, Ђ. Јанковић, *Словени у јујословенском Подунављу*, каталог изложбе, Београд 1990.
- Јанц, *Орнаменти фресака* = З. Јанц, *Орнаменти фресака из Срдије и Македоније од XII до средине XV века*, Београд 1961.
- Јиречек, *Историја Срба* = К. Јиречек, *Историја Срба I–II*, Београд 1952².
- Јовановић В., *Осјава средњовековној новца* = В. Јовановић, *Осјава средњовековној новца из Тејова*, Нумизматичар 3 (1980) 169–180.
- Јовановић В., *Средњовековни њрад Звечан* = В. Јовановић, *Средњовековни њрад Звечан*, Старианар 13–14 (1962–1963) 137–150.
- Јовановић М., *Срјски средњовековни новац* = М. Јовановић, *Срјски средњовековни новац*, Београд 2001².
- Јуришић, *Градац* = А. Јуришић, *Градац, резултати археолошких радова*, Београд 1989.
- Калић, *Београд у међународној ѡрјовини* = Ј. Калић, *Београд у међународној ѡрјовини средњеј века*, in: *Ослобођење ѡрадова у Срдији од Турака 1862–1867*, ed. В. Чубриловић, Београд 1970, 47–60.
- Калић, *Два царства* = Ј. Калић, *Два царства у срјској историји XII века*, ЗРВИ 38 (1999–2000) 197–212 (= eadem, *Европа и Срби*, Београд 2006, 563–581).
- Калић, *Жујан Белош* = Ј. Калић, *Жујан Белош*, ЗРВИ 36 (1997) 63–81 (= eadem, *Европа и Срби*, Београд 2006, 623–642).
- Калић, *Земун у XII веку* = Ј. Калић, *Земун у XII веку*, ЗРВИ 13 (1971) 27–56.
- Калић, *Ниш у средњем веку* = Ј. Калић, *Ниш у средњем веку*, ИЧ 31 (1984) 7–27.
- Калић, *Охридска архиепископија* = Ј. Калић, *Охридска архиепископија и Срдија XII века*, ЗРВИ 44/1 (2007) 197–208.
- Калић, *Подаци Алберта Ахенског* = Ј. Калић, *Подаци Алберта Ахенског о ујарско-византијским односима крајем XI века*, in: eadem, *Европа и Срби. Средњи век*, Београд 2006, 49–58.
- Калић, *Срби у ѡзном средњем веку* = Ј. Калић, *Срби у ѡзном средњем веку*, Београд 1994.
- Калић, *Срдија и Београд ѡчејком XV века* = Ј. Калић, *Срдија и Београд ѡчејком XV века*, ГГБ 25 (1978) 97–105.
- Калић, *Црквене ѡрилике* = Ј. Калић, *Црквене ѡрилике у срјским земљама до стварања архиепископије 1219. ѡдине*, in: *Сава Немањин – Свети Сава. Историја и ѡредање*, ed. В. Ђурић, Београд 1979, 27–53 (= eadem, *Европа и Срби*, Београд 2006, 113–152).
- Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку* = Ј. Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967.
- Кандић, *Истѡраживање архиепископије* = О. М. Кандић, *Истѡраживање архиепископије и конзерваторски радови у Манастиру Сојоћани*, Саопштења 16 (1984) 7–29.
- Кирпичников, *Древнерусское оружие* = А. Н. Кирпичников, *Древнерусское оружие, выпуск третий, Доспех, комплекс боевых средств IX–XIII вв.*, Археология СССР Е1–36, Академия наук СССР, Институт археологии, Издательство ‘Наука’, Ленинград 1971, 1–126.
- Ковачевић Ј., *Средњовековна ношња балканских Словена* = Ј. Ковачевић, *Средњовековна ношња балканских Словена. Студија из историје средњовековне културе Балкана*, Београд 1953.
- Ковачевић М., *Профана архиепископија* = М. Ковачевић, *Профана архиепископија средњовековној Крушевца: резултати досадашњих истѡраживања*, Старианар 30 (1979) 13–29.
- Ковачевић-Којић, *Градска насеља* = Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовековне досанске државе*, Сарајево 1978.
- Ковачевић-Којић, *Средњовековна Сребреница* = Д. Ковачевић-Којић, *Средњовековна Сребреница*, XIV–XV вијек, Београд 2010.
- Коматина И., *Срби на ѡују крсташи* = И. Коматина, *Срби на ѡују крсташи*, ИЧ 64 (2015) 55–83.
- Коматина И., *Срјски владари у Алексијади* = И. Коматина, *Срјски владари у Алексијади – хронолошки оквири деловања*, ЗРВИ 52 (2015) 173–194.
- Коматина И., *Црква и држава* = И. Коматина, *Црква и држава у срјским земљама од XI до XIII века*, Београд 2016.
- Коматина П., *Византијска ѡишјула Констѡнѡина Бодина* = П. Коматина, *Византијска ѡишјула Констѡнѡина Бодина*, ЗРВИ 48 (2011) 63–78.
- Коматина П., *Моравски епископ* = П. Коматина, *Моравски епископ Аѡаѡон на Фоѡијевом сабору 879/880. ѡ.*, in: *Срјска ѡеологија данас* (2009), ed. Б. Шијаковић, Београд 2010, 359–368.
- Коматина П., *Појам Бујарске* = П. Коматина, *Појам Бујарске у XI и XII веку и ѡеријорија Охридске архиепископије*,

- in: *Византијски светл на Балкану I*, edd. Б. Крсмановић, Љ. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 41–56.
- Коматина П., *Србија и Дукља* = П. Коматина, *Србија и Дукља у делу Јована Скилице*, ЗРВИ 49 (2012) 159–186.
- Коматина П., *Црквена йолићика* = П. Коматина, *Црквена йолићика Византије од краја иконоборства до смрти цара Василија I*, Београд 2014.
- Константин Филозоф, *Жићије десјотја Сћефана* = Константин Филозоф, *Повестл о словима, Жићије десјотја Сћефана Лазаревића*, ed. Г. Јовановић, Београд 1989.
- Константићин Философ = Константићин Философ и његов живојл Сћефана Лазаревића десјотја срјској, ed. В. Јагић, ГСУД 42 (1875) 223–377.
- Кораћ, *Исјраживање Св. Панћелејмона у Нишу* = В. Кораћ, *Исјраживање остјайака храма Св. Панћелејмона у Нишу*, ЗРВИ 39 (2001–2002) 103–145.
- Кораћ, *Од касјрона ка йолису* = В. Кораћ, *Од касјрона ка йолису*, in: *Трећа јујословенска конференција визанћолога*, edd. Љ. Максимовић, Н. Радошевић, Е. Радуловић, Београд–Крушевац 2002, 23–28.
- Корзухина, Пескова, *Древнерусские энколпионы* = Г. Ф. Корзухина, А. А. Пескова, *Древнерусские энколпионы. Нагрудные кресты-реликвирии XI–XII вв.*, Санкт Петербург 2003.
- Крсмановић, *О односу уйравне и црквене орјанизације* = Б. Крсмановић, *О односу уйравне и црквене орјанизације на йодручју Охридске архиепископије*, in: *Византијски светл на Балкану I*, edd. Б. Крсмановић, Љ. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 17–39.
- Крстић, Величковић, Марјановић-Вујовић, *Археолошко блајо Србије* = Д. Крстић, М. Величковић, Г. Марјановић-Вујовић, *Археолошко блајо Србије из музејских збирки*. Каталог изложбе, Београд 1983.
- Литаврин, *Болгария* = Г. Г. Литаврин, *Болгария и Византия в XI–XII вв.*, Москва 1960.
- Лукић-Крстановић, *Научна йшумачења сабора* = М. Лукић-Крстановић, *Научна йшумачења сабора*, in: *Зборник Ејнографској музеја у Београду 1901–2001*, Београд 2001, 131–140.
- Љубинковић Р. et al., *Исјраживачки и конзервайторски радови* = Р. Љубинковић et al., *Исјраживачки и конзервайторски радови на цркви Ваведeња у Лиљлану*, ЗЗСК 10 (1959) 70–91.
- Љубинковић М., *Ка йроблему словенизације Београда* = М. Љубинковић, *Ка йроблему словенизације Београда и северне Србије*, ГГБ 25 (1978) 17–25.
- Љубинковић М., *Некрјола цркве Св. Петјра* = М. Љубинковић, *Некрјола цркве Св. Петјра код Новол Пазара*, ЗНМ 6 (1970) 172–195.
- Мадас, *Славковица* = Д. Мадас, *Славковица*, Крагујевац 1984.
- Максимовић, „Византићизми” краља Сћефана Радослава = Љ. Максимовић, „Византићизми” краља Сћефана Радослава, ЗРВИ 46 (2009) 139–147.
- Максимовић, *Значење речи Грк и Јелин* = Љ. Максимовић, *Значење речи Грк и Јелин у срјским средњовековним изворима*, ЗРВИ 38 (1999–2000) 215–227 (= idem, *Византијски светл и Срби*, Београд 2008, 219–231).
- Максимовић, *Орјанизација византијске власћи* = Љ. Максимовић, *Орјанизација византијске власћи у новоосвојеним областима йосле 1018. йодине*, ЗРВИ 36 (1997) 21–43.
- Максимовић, *Покрићавање Срба и Хрвајта* = Љ. Максимовић, *Покрићавање Срба и Хрвајта*, ЗРВИ 35 (1996) 155–174.
- Максимовић, *Полићичка улоја Јована Канћакузина* = Љ. Максимовић, *Полићичка улоја Јована Канћакузина йосле абдијације*, ЗРВИ 9 (1966) 121–193 (= idem, *Ойлеги о йолићичкој моћи у Византији*, Београд 2013, 163–270).
- Максимовић, *Порески сисћем* = Љ. Максимовић, *Порески сисћем у йрчком областима Срјској Царсћива*, ЗРВИ 17 (1976) 101–125.
- Максимовић, *Севасћи* = Љ. Максимовић, *Севасћи у средњовековној Србији*, ЗРВИ 32 (1993) 137–147.
- Максимовић, *Северни Илирик* = Љ. Максимовић, *Северни Илирик у VI веку*, ЗРВИ 19 (1980) 23–57.
- Максимовић Љ., *Срјска царска йићула* = Љ. Максимовић, *Срјска царска йићула*, Глас САНУ 384, Одељење историјских наука, књ. 10 (1998) 173–196 (= idem, *Византијски светл и Срби*, Београд 2008, 133–149).
- Манева, *Средновековен накић од Македонија* = Е. Манева, *Средновековен накић од Македонија*, Скопје 1992.
- Марјановић-Вујовић, *Крсћови од VI до XII века* = Г. Марјановић-Вујовић, *Крсћови од VI до XII века из збирке Народной музеја*, Београд 1987.
- Марјановић-Вујовић, *Раносредњовековна некрјола* = Г. Марјановић-Вујовић, *Раносредњовековна некрјола на Доњем йраду Београдске йврђаве*, ГГБ 36 (1989) 17–46.
- Марјановић-Вујовић, *Трњане* = Г. Марјановић-Вујовић, *Трњане: срјска некрјола (крај XI – йочейшак XIII века)*, Београд 1984.
- Марјановић-Вујовић, Томић, *Накић на йлу Србије* = Г. Марјановић-Вујовић, Г. Томић, *Накић на йлу Србије из средњовековних некрјола од IX–XV века*, Београд 1982.
- Марјановић-Душанић, *Владар као райћник* = С. Марјановић-Душанић, *Владар као райћник*. Прилој изучавању немањћке идеолојије, ЗФФ 16 (1989) 125–146.
- Марјановић-Душанић, *Владарска идеолојија* = С. Марјановић-Душанић, *Владарска идеолојија Немањћћа*. Дийломаћичка сћудија, Београд 1997.
- Марјановић-Душанић, *Владарске инсћиније* = С. Марјановић-Душанић, *Владарске инсћиније и државна симболика у Србији од XIII до XV века*, Београд 1994.
- Марјановић-Душанић, *Елеменћи царској йројрама* = С. Марјановић-Душанић, *Елеменћи царској йројрама у Душановој йовели уз „Законик”*, ПКЈИФ 65–66/1–4 (1999–2000) 3–20.
- Марјановић-Душанић, *Немањћн найрсни крсћ* = С. Марјановић-Душанић, *Немањћн найрсни крсћ: из наше сћаре инсћинолојије*, ЗФФ 17 (1991) 203–215.

- Марјановић-Душанић, *Свети краљ* = С. Марјановић-Душанић, *Свети краљ. Култи Стефана Дечанског*, Београд 2007.
- Марковић В., *Православно монаштво* = В. Марковић, *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Сремски Карловци 1920.
- Марковић М., *Прво њутовање Светиој Саве* = М. Марковић, *Прво њутовање Светиој Саве у Палестину и његов значај за српску средњовековну уметност*, Београд 2009.
- Маршак, *Согдийское серебро* = Б. И. Маршак, *Согдийское серебро. Очерки по восточной торевтике*, Москва 1971.
- Миятев, *Кратка история* = К. Миятев, *Кратка история на българската архитектура*, София 1965.
- Микулчић, *Сѣаро Скојје* = И. Микулчић, *Сѣаро Скојје со околните њврдини*, Скопје 1982.
- Милинковић, *Градина на Јелици (2010)* = М. Милинковић, *Градина на Јелици. Рановизантијски ѓрад и средњовековно насеље*, Београд 2010.
- Милинковић, *Градина на Јелици (2014)* = М. Милинковић, *Градина на Јелици, реионални центар на северу Источної римској царствa*, in: *Градина на Јелици. Тридесет година археолошких истраживања (1984–2014)*, edd. М. Милинковић, П. Шпехар, Чачак 2014, 17–51.
- Милићевић, *Манастири у Србији* = М. Ђ. Милићевић, *Манастири у Србији*, Београд 1867.
- Милошевић Д., *Накић од XII до XV века* = Д. Милошевић, *Накић од XII до XV века из збирке Народної музеја*, Београд 1987.
- Милошевић Г., *Сѣановање у средњовековној Србији* = Г. Милошевић, *Сѣановање у средњовековној Србији*, Београд 1997.
- Миљковић, *Сава, Стефан Радослав и Димитрије Хоматин* = Б. Миљковић, *Сава, Стефан Радослав и Димитрије Хоматин*, ЗРВИ 52 (2015) 259–275.
- Минић, *Керамика из Крушевца* = Д. Минић, *Прилој дањовању средњовековне керамике из Крушевца*, Старица 30 (1979) 43–47.
- Минић, *Керамичке њосуде* = Д. Минић, *Керамичке њосуде као ѓродни ѓрилози на средњовековним некројолама у Србији*, ГГБ 25 (1978) 87–95.
- Минић, *Осѣава накићa из Трѣвишићa* = Д. Минић, *Осѣава накићa из средњовековној Трѣвишићa код Новој Пазара*, НПЗ 8 (1984) 23–35.
- Минић, *Сѣирално увијена жица* = Д. Минић, *Сѣирално увијена жица на средњовековном накићу из Србије*, Старица 38 (1987) 73–81.
- Минић, *Томић, Осѣава средњовековној накићa* = Д. Минић, Г. Томић, *Осѣава средњовековној накићa из Великој Градишћa*, Старица 23 (1972) 125–130.
- Михаљчић, *Крај српској царствa* = Р. Михаљчић, *Крај српској царствa*, Београд 2001³.
- Мојсиловић, *Прѣсторна сѣрукѣура* = С. Мојсиловић, *Прѣсторна сѣрукѣура манастира средњовековне Србије*, Саопштења 13 (1981) 7–45.
- Мојсиловић, *Средњовековни манастир у Павловцима* = С. Мојсиловић, *Средњовековни манастир у Павловцима на Космају. Прѣсторно-архитектонска сѣудија*, Саопштења 13 (1981) 127–146.
- Моравска Србија = Моравска Србија, људи и дела. Каталог изложбе, Крушевац 1971.
- Моравска школа и њено доба = Моравска школа и њено доба, ed. В. Ј. Ђурић, Београд 1972.
- Мохов, *К cursus honorum Константина Диогена* = А. С. Мохов, *К cursus honorum Константина Диогена*, in: *Античная древность и средние века*, вып. 27: *Византия и средневековый Крым*, Симферополь 1995, 32–37.
- Мошин, *Акти из свѣтоѓорских архива* = В. Мошин, *Акти из свѣтоѓорских архива*, Споменик СКА 91 (1939) 153–260.
- Мркобрад, *Рас – Посѣење* = Д. Мркобрад, *Рас – Посѣење: фазе развоја љвѣрђења*, ЗРВИ 36 (1997) 203–219.
- Мусин, *Археология 'личного благочестия'* = А. Е. Мусин, *Археология 'личного благочестия' в христианской традиции Востока и Запада*, in: *Христианская иконография Востока и Запада в памятниках материальной культуры древней Руси и Византии. Памяти Татьяны Чуковой*, edd. Е. Н. Носов, А. Е. Мусин, Санкт Петербург 2006, 163–222.
- Наумов, *К истории* = Е. П. Наумов, *К истории сербо-византийской границы во второй половине XIV в.*, *Византийский временник* 25 (1964) 231–234.
- Ненадовић, *Боѓородица Љевишска* = С. Ненадовић, *Боѓородица Љевишска: њен ѓосѣанак и њено месѣо у архитектѣури Милуѣиновој времена*, Београд 1963.
- Николаева, *Древнерусская мелкая пластика* = Т. В. Николаева, *Древнерусская мелкая пластика из камня XI–XV вв.*, Москва 1983.
- Николић, *Византијски ѓисци о Србији* = М. Николић, *Византијски ѓисци о Србији (1402–1439)*, Београд 2010.
- Николић, *Максимовић, Бабич, Привесци са некројоле из Ниша* = Д. Николић, М. Максимовић, Д. Бабич, *Привесци са некројоле XII–XIII века из Ниша и њихов минерални састав*, in: *Археологија и ѓприродне науке*, Београд 1992, 167–175.
- Николов, *Бљюклиев, Нови тракийски могили погребения* = Д. Николов, Х. Бљюклиев, *Нови тракийски могили погребения от Чаталка, Старозагорско*, *Археология* 3 (1967) 10–25.
- Нитић, *Темерински, Налази ѣексѣила* = А. Нитић, Ж. Темерински, *Налази ѣексѣила из Пеѣрове цркве код Новој Пазара*, Саопштења 37–38 (2006) 51–67.
- Нитић, *Тканине и ѓрофани косѣим* = А. Нитић, *Тканине и ѓрофани косѣим у српском сликарству XIV и ѓрве ѓоловине XV века – ѓорекло и развој сѣила*, *Ниш и Византија* 2 (2004) 317–334.
- Новаковић, *Охридска архиепископија* = С. Новаковић, *Охридска архиепископија у ѓочѣику XI века: хрисовѣ ѣара Василија II од 1019 и 1020 ѓод.*, in: *Ѣиси из ѣстѣорѣске ѓеѣографије*, ed. С. Ѓирковић, Београд 2003, 59–102.

- Одабрани сјоменици српској љрава = Одабрани сјоменици српској љрава (од XII до краја XVвека), ed. А. В. Соловјев, Београд 1926.
- Острогорски, Византијско царство и околни свет у VII веку = Г. Острогорски, Византијско царство и околни свет у VII веку, in: idem, Из византијске историје, историографије и историографије, Сабрана дела Георгија Остројорској III, Београд 1970, 37–61.
- Павловић, Дечанске амјуле = Л. Павловић, Дечанске амјуле, ЗМПУ 3–4 (1958) 101–104.
- Паровић-Пешикан, Средњовековна некропола у Сремској Мишровици = М. Паровић-Пешикан, Средњовековна некропола у Сремској Мишровици, Старице 31 (1981) 179–191.
- Пескова, Традицији изобраеиња святих = А. А. Пескова, Традицији изобраеиња святих на византијских крестареликваријарх, in: Archeologia Abrahamica, ed. Л. Беляев, Москва 2009, 285–309.
- Пириватрић, Византијска тема Морава = С. Пириватрић, Византијска тема Морава и „Моравије” Константијина VII Порфирогенија, ЗРВИ 36 (1997) 173–201.
- Пириватрић, Византијске љредстави о Србима = С. Пириватрић, Византијске љредстави о Србима у доба љрвих Палеолоја (око 1261 – око 1370), Универзитет у Београду 2013 (unpublished doctoral dissertation).
- Пириватрић, Византијске љишјуле Јована Оливера = С. Пириватрић, Византијске љишјуле Јована Оливера, ЗРВИ 50/2 (2013) 713–724.
- Пириватрић, Византијски свет = С. Пириватрић, Византијски свет и љосијанак краљевства и аутокефалне цркве све српске и љоморске земље (in press).
- Пириватрић, Византијско-српски односи = С. Пириватрић, Византијско-српски односи из групе љоловине владавине краља Милутијина (1299–1321) у делима савремених цариградских историографа – љрило љроучавању љроблема, in: Манасијир Сљуденица – 700 љодина Краљеве цркве, Београд 2016 (in press).
- Пириватрић, Једна љређијосијавка = С. Пириватрић, Једна љређијосијавка о љореклу дујарској цара Константијина Асена „Тиха”, ЗРВИ 46 (2009) 313–331.
- Пириватрић, Манојло I Комнин = С. Пириватрић, Манојло I Комнин, „царски сан” и „самодрици обласији српској љрестола”, ЗРВИ 48 (2011) 89–118.
- Пириватрић, Самуилова држава = С. Пириватрић, Самуилова држава: обим и карактер, Београд 1997.
- Пириватрић, Улазак Сљефана Душана у Царство = С. Пириватрић, Улазак Сљефана Душана у Царство, ЗРВИ 44/2 (2007) 381–409.
- Пириватрић, Хронолојија и историјски контекст = С. Пириватрић, Хронолојија и историјски контекст љодизања манасијира Сљуденице. Прилој истраживању љроблема, Зограф 39 (2015) 47–56.
- Поповић В., Ђеискојска седишја = В. Поповић, Ђеискојска седишја у Србији од IX до XI века, ГГБ 25 (1978) 33–39.
- Поповић В., Увод у љиографију Виминацијума = В. Поповић, Увод у љиографију Виминацијума, Старице, н. с., 18 (1967) 29–49.
- Поповић Д., Реликвије Часној крста = Д. Поповић, Реликвије Часној крста у средњовековној Србији, in: Константијин Велики у византијској и српској љрадицији, ed. Љ. Максимовић, Београд 2014, 99–121.
- Поповић М., Археолошка сведочанства о кљишјорским сахраима = М. Поповић, Археолошка сведочанства о кљишјорским сахраима у средњем веку, НПЗ 30 (2007) 15–47.
- Поповић М., Београдска љврђава = М. Поповић, Београдска љврђава, Београд 2006.
- Поповић М., Владарско бораишје Сљефана Немање = М. Поповић, Владарско бораишје Сљефана Немање у Расу, in: Сљефан Немања – Свљи Симеон Мироточиви, историја и љредање, ed. Ј. Калић, Београд 2000, 233–246.
- Поповић М., Двор владара и власиеле = М. Поповић, Двор владара и власиеле, in: Приваишњи живој у српским земљама средњеј века, edd. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004, 29–63.
- Поповић М., Йијовац = М. Поповић, Йијовац – љрајови средњовековној власијеској бораишји, Саопштења 34 (2002) 157–176.
- Поповић М., Мајлички замак = М. Поповић, Мајлички замак, Београд 2012.
- Поповић М., Манасијир Сљуденица = М. Поповић, Манасијир Сљуденица – археолошка ојкрића, Београд 2015.
- Поповић М., Налази новца = М. Поповић, Налази новца краља Сљефана Радослава из ушврђења Градина у Расу, НПЗ 1 (1977) 37–54.
- Поповић М., Смедеревски град = М. Поповић, Смедеревски град, Београд 2013.
- Поповић М., Ушврђења Моравске Србије = М. Поповић, Ушврђења Моравске Србије, in: Свљи Кнез Лазар, Сјоменица о шесијој сјојодишњици Косовској доја 1389–1989, Београд 1989, 71–88.
- Поповић С., Крст у крују = С. Поповић, Крст у крују. Архитектура манасијира у средњовековној Србији, Београд 1994.
- Поповић, Бикић, Комилекс средњовековне мишројолије = М. Поповић, В. Бикић, Комилекс средњовековне мишројолије у Београду: истраживања у Доњем граду Београдске љврђаве, Београд 2004.
- Поповић, Иванишевић, Град Браничево = М. Поповић, В. Иванишевић, Град Браничево у средњем веку, Старице 39 (1988) 125–179.
- Поповић, Милошевић, Живој на селу = М. Поповић, Г. Милошевић, Живој на селу, in: Приваишњи живој у српским земљама средњеј века, edd. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004, 64–79.
- Премовић-Алексић, Најреље = Д. Премовић-Алексић, Најреље – остијаци средњовековне цркве и некрополе, НПЗ 12 (1988) 23–62.

- Премовић-Алексић, *Средњовековна хумка* = Д. Премовић-Алексић, *Средњовековна хумка на локалитету Кобиљка код Сјенице*, in: *Сјоменица Јована Ковачевића*, edd. Р. Бунарџић, Ж. Микић, Београд 2003, 337–351.
- Приватни животи* = *Приватни животи у српским земљама средњег века*, edd. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004.
- Пурковић, *Епикеција и друштвени дух* = М. Пурковић, *Епикеција и друштвени дух у старој српској држави*, *Годишњак скопског Филозофског факултета* 2 (1938) 111–139.
- Радић, *Време Јована V Палеолога* = Р. Радић, *Време Јована V Палеолога*, Београд 1993.
- Радић, Иванишевић, *Византијски новац* = В. Радић, В. Иванишевић, *Византијски новац из Народне музеја у Београду*, Београд 2006.
- Радичевић, *Периодизација некропола* = Д. Радичевић, *Периодизација некропола IX–XI века у доњем српском Подунављу*, *Старинар* 57 (2007) 349–362.
- Радичевић, *Раносредњовековни налази* = Д. Радичевић, *Раносредњовековни налази из Прилија код Пожеге*, *ГСАД* 21 (2005) 327–342.
- Радичевић, Булић, *Прилој истраживању власијске сахране* = Д. Радичевић, Д. Булић, *Прилој истраживању власијске сахране у Моравској Србији*, in: *Власи и моћ. Власијела Моравске Србије*, ed. С. Мишић, Београд 2014, 113–135.
- Радичевић, Цицковић, *Археолошка истраживања на Руднику* = Д. Радичевић, А. Цицковић, *Археолошка истраживања на Руднику* (2009–2011), *ГДКС* 36 (2012) 36–41.
- Радичевић, Цицковић, *Нова истраживања средњовековних налазишта на Руднику* = Д. Радичевић, А. Цицковић, *Нова истраживања средњовековних налазишта на Руднику*, in: *Резултати нових археолошких истраживања у северозападној Србији и суседним територијама*, edd. В. Филиповић, Р. Арсић, Д. Антоновић, Београд–Ваљево 2013, 237–248.
- Радишић, *Досадашња сазнања* = М. Радишић, *Досадашња сазнања о раносредњовековним насељима на централном Балкану*, in: *Од Романа до Словена. Археолошки налази из Србије и њихов контекст* (in press).
- Радојковић, *Калуп за иконицу са Раса* = Б. Радојковић, *Калуп за иконицу са Раса – Градине*, *НПЗ* 8 (1984) 19–22.
- Радојковић, *Метал* = Б. Радојковић, *Метал, средњовековни*, in: *Историја примене уметности код Срба I*, Београд 1977, 79–120.
- Радојковић, *Накит код Срба* = Б. Радојковић, *Накит код Срба од XII до краја XVIII века*, Београд 1969.
- Радојковић, *Примена уметности моравске Србије* = Б. Радојковић, *Примена уметности моравске Србије*, in: *Моравска школа и њено доба*, ed. В. Ј. Ђурић, Београд 1972, 191–210.
- Радојковић, *Сребрна чаша власијелина Санка* = Б. Радојковић, *Сребрна чаша власијелина Санка*, *ЗМЛУ* 2 (1966) 53–62.
- Радојковић, *Српско златарство* = Б. Радојковић, *Српско златарство XVI и XVII века*, Нови Сад 1966.
- Радојковић, *Увоз бакарних и бронзаних предмета* = Б. Радојковић, *Увоз средњовековних бакарних и бронзаних предмета из Европе на територију Београда и Србије*, *ГГБ* 25 (1978) 177–184.
- Радојчић, *Српски државни сабори* = Н. Радојчић, *Српски државни сабори у средњем веку*, Београд 1940.
- Радојчић, *Пориреји* = С. Радојчић, *Пориреји српских влада у средњем веку*, Београд 1997.
- Радужко, *Блајослов и венчање* = М. Радужко, *Блајослов и венчање великој жујана Стефана Немањића: структура, извори, симболичка и идеолошко-политичка стравитија обреда*, in: *Византијски свет на Балкану II*, edd. Б. Крсмановић, Љ. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 253–283.
- Решетар, *Дубровачка нумизматика* = М. Решетар, *Дубровачка нумизматика I–II*, Београд 1924–1925.
- Симић, *Донжон куле* = Г. Симић, *Донжон куле у фортификацији средњовековних градова*, Београд 2010.
- Симић, *Палата Голубачкој града* = Г. Симић, *Палата Голубачкој града*, *Саопштења* 22–23 (1990–1991) 77–101.
- Синдик, *Комунално уређење Кошора* = И. Синдик, *Комунално уређење Кошора: од групе њоловине XII до њочейка XV сталећа*, Београд 1950.
- Славева, Мошин, *Српски грамоћи* = Л. Славева, В. Мошин, *Српски грамоћи од Душаново време*, Прилеп 1988.
- Смядовски, *За енколпионите* = С. Смядовски, *За енколпионите с надписи Νηκόλαος, Βλασεος, Γεωργεος, Δημητρηος*, *Археология* 1991/1, 19–22.
- Соловјев, *Законик цара Стефана Душана* = А. Соловјев, *Законик цара Стефана Душана 1349. и 1354. године*, САНУ, Београд 1980.
- Спасић, *Средњовековна некропола* = Д. Спасић, *Средњовековна некропола „Код јобља“ у Стиром Костиоци*, *Viminacium* 4–5 (1989–1990) 157–175.
- Спасић-Ђурић, *Археолошка истраживања Браничева* = Д. Спасић-Ђурић, *Археолошка истраживања Браничева од 2007–2009. године*, *Viminacium* 16 (2011) 75–113.
- Спасић-Ђурић, *Град Виминацијум* = Д. Спасић-Ђурић, *Град Виминацијум*, Пожаревац 2015.
- Сјиси Димитрија Канџакузина и Владислава Грамашика = Сјиси Димитрија Канџакузина и Владислава Грамашика, ed. Ј. Грковић-Мејдор, Београд 1993.
- Сјиси св. Саве = Сјиси св. Саве, ed. В. Ђоровић, Београд 1928.
- Сјоменици за историја на Македонија = Сјоменици за средњовековна и њонава историја на Македонија I, ed. В. Мошин, Скопје 1975.
- М. Спремић, *Јело и њиће* = М. Спремић, *Јело и њиће*, in: *Приватни животи у српским земљама средњег века*, ed. С. Марјановић-Душанић, Д. Поповић, Београд 2004, 113–138.
- Спремић, *Десјој Ђурађ Бранковић* = М. Спремић, *Десјој Ђурађ Бранковић и њејово доба*, Београд 1994.

Спремић, *Дубровачка тјрговачка друштва* = М. Спремић, *Дубровачка тјрговачка друштва у Десјојовини Ђурђа Бранковића*, ЗФФ 13/1 (1975) 85–102.

Спремић, *Прекинућ усјон* = М. Спремић, *Прекинућ усјон: српске земље у јојном средњем веку*, Београд 2005.

Станковић, *Бујарска и Срдија* = В. Станковић, *Бујарска и Срдија у делима Георгија Акрополија и Георгија Пахимера*, ЗРВИ 46 (2008) 179–200.

Станковић, *Срди у јоезији Теодора Продрома* = В. Станковић, *Срди у јоезији Теодора Продрома и Анонима Манјанској*, ЗРВИ 43 (2006) 437–450.

Сјаре српске јовеле и јисма = *Сјаре српске јовеле и јисма* I–II, ed. Љ. Стојановић, Београд – Сремски Карловци 1929–1934.

Сјари српски хрисуви = *Сјари српски хрисуви, актии, биографије, лејојиси, јијици, јоменици, зайиси и др.*, ed. Љ. Стојановић, *Споменик СКА* 3 (1890) 1–226.

Стародубцев, *Задужбинарство и кјијори* = Т. Стародубцев, *Задужбинарство и кјијори у Срдији у доба Лазаревића*, *Саопштења* 42 (2010) 39–63.

Стефан Првовенчани, *Сабрана дела* = Стефан Првовенчани, *Сабрана дела*, edd. Љ. Јухас-Георгиевска, Т. Јовановић, Београд 1999.

Стојановић, *Тканине* = Д. Стојановић, *Тканине*, in: *Историја јримењене уметности код Срба* I, Београд 1977, 283–299.

Тарановски, *Историја српској јрава (1931–1935)* = Т. Тарановски, *Историја српској јрава у Немањинкој држави* I–IV, Београд 1931–1935.

Тарановски, *Историја српској јрава (1996)* = Т. Тарановски, *Историја српској јрава у Немањинкој држави*, Београд 1996.

Теодосије, *Жијије светиој Саве* = Теодосије, *Жијије светиој Саве*, ed. Д. Богдановић, Београд 1984.

Тодић, *Грачаница* = Б. Тодић, *Грачаница. Сликарство*, Београд–Приштина 1988.

Тодић, *Сјаро Најоричино* = Б. Тодић, *Сјаро Најоричино*, Београд 1993.

Томовић, *Морфологија ћириличких најјиса* = Г. Томовић, *Морфологија ћириличких најјиса на Балкану*, Београд 1974.

Томоски, *Исјавки и дојолненија* = Т. Томоски, *Исјавки и дојолненија на некои картии од средновековнајта историја на Македонија*, *Годишен зборник, Филозофски факултет на универзитетот – Скопје: Историско-филолошки оддел*, Кн. 7 (1954) 111–122.

Тотев, *Сеновљ златен прљстен-печат* = К. Тотев, *Сеновљ златен прљстен-печат от Ђрновската црква ‘Св. 40 мљченици’*, *Старобългаристика* 22 (1998) 97–108.

Тошић, *Манасјир Манасјирак* = Г. Тошић, *Манасјир Манасјирак – јрилој јроучавању*, in: *Манасјир Каленић. У сусреј шестјој стјојојишњици*, ed. Ј. Калић, Београд–Крагујевац 2009, 147–154.

Трифунровић, *Јајодина* = С. Трифунровић, *Јајодина, Пањевачки Рии, словенско насеље VII–X века*, ГСАД 9 (1993) 207–211.

Ђирковић, *Дојуне и објашњења* = С. Ђирковић, *Дојуне и објашњења*, in: С. Новаковић, *Историја и јтрадиција: изабрани радови*, ed. С. Ђирковић, Београд 1982, 436–478.

Ђирковић, *„Насељени јрадови”* = С. Ђирковић, *„Насељени јрадови” Констјантинина Порфирејенија и најстјарија јтеријоријална орјанизација*, ЗРВИ 37 (1998) 9–32.

Ђирковић, *Неосјварена аујономија* = С. Ђирковић, *Неосјварена аујономија: јрадско друштво у Срдији и Босни*, in: idem, *Радојишници, војници, духовници. Друштва средњовековној Балкана*, Београд 1997, 265–271.

Ђирковић, *Почјени вијез* = С. Ђирковић, *Почјени вијез Придислав Вукојић*, ЗФФ 10/1 (1968) 259–276.

Ђирковић, *Свети Сава* = С. Ђирковић, *Свети Сава између Истока и Зајада*, in: *Свети Сава у српској историји и јтрадицији*, ed. С. Ђирковић, Београд 1998, 27–38.

Ђирковић, *Срди* = С. Ђирковић, *Срди у средњем веку*, Београд 1997.

Ђирковић, *Ковачевић-Којић, Ђук, Сјаро српско рударство* = С. Ђирковић, Д. Ковачевић-Којић, Р. Ђук, *Сјаро српско рударство*, Београд – Нови Сад 2002.

Ђоровић-Љубинковић, *Српска средњовековна јлејосана керамика* = М. Ђоровић-Љубинковић, *Српска средњовековна јлејосана керамика (Средњовековна керамика са Новој Брда)*, ЗНМ 3 (1962) 165–186.

Ђук, *Срдија и Венеција* = Р. Ђук, *Срдија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986.

Узелац, *Под сенком јса* = А. Узелац, *Под сенком јса: Тајари и јужнословенске земље у друјој јоловини XIII века*, Београд 2015.

Узелац, *Поморавље у друјој јоловини XII века* = А. Узелац, *„Јувај се Белијалових синова и ојровних сјрела!” – Поморавље у друјој јоловини XII века*, in: *Стефан Немања и Тојлица*, ed. Д. Бојовић, Ниш 2011, 97–107.

Узелац, *Скијски раздојници* = А. Узелац, *Скијски раздојници у дујарској јусјишњи: јојлед једној ходочасника на Поморавље средином XI века*, ИЧ 59 (2010) 59–76.

Ферјанчић, *Византија јрема Српском царству* = Б. Ферјанчић, *Византија јрема Српском царству*, Глас САНУ 384, Одељење историјских наука, књ. 10 (1998) 155–171.

Ферјанчић, *Византијски и српски Сер* = Б. Ферјанчић, *Византијски и српски Сер у XIV стјолећу*, Београд 1994.

Ферјанчић, *Византишници у Срдији* = Б. Ферјанчић, *Византишници у Срдији јрве јоловине XV века*, ЗРВИ 26 (1987) 173–215.

Ферјанчић, *Десјоји* = Б. Ферјанчић, *Десјоји у Византији и јужнословенским земљама*, Београд 1960.

Ферјанчић, *Севасјокрайори и кесари* = Б. Ферјанчић, *Севасјокрайори и кесари у Српском царству*, ЗФФ 11/1 (1970) 255–269.

- Ферјанчић, *Србија и византијски свет* = Б. Ферјанчић, *Србија и византијски свет у првој половини XIII века (1204–1261)*, ЗРВИ 27–28 (1989) 103–148.
- Ферјанчић, Максимовић, *Свети Сава и Србија* = Б. Ферјанчић, Љ. Максимовић, *Свети Сава и Србија између Еџира и Никеје*, in: *Свети Сава у српској историји и традицији*, ed. С. Ђирковић, Београд 1998, 13–26.
- Ферјанчић, Ђирковић, *Стефан Душан* = Б. Ферјанчић, С. Ђирковић, *Стефан Душан, краљ и цар (1331–1355)*, Београд 2005.
- Хан, *Значај налаза сџакла* = В. Хан, *Значај налаза сџакла на Београдској тврђави*, ГГБ 25 (1978) 169–176.
- Цветковић, *Две камене иконице* = Б. Цветковић, *Две камене иконице из Завичајног музеја у Јајодуни*, Старинар 52 (2002) 175–180.
- Цветковић-Томашевић, *Бела црква у Карану* = Г. Цветковић-Томашевић, *Бела црква у Карану – маузолеј жуђана Брајана*. Археолошка ископавања у цркви 1975. године, Саопштења 22–23 (1990–1991) 159–176.
- Цвијановић, *Арајски њисани извори* = И. Цвијановић, *Арајски њисани извори о њировачким њућевима и њрадовима у словенским земљама од IX до XII века*, Архаика 2 (2009) 229–238.
- Цермановић-Кузмановић, *Комини* = А. Цермановић-Кузмановић, *Комини-Мунісіріум S...: некрополе*, Београд 1998.
- Цермановић-Кузмановић, *Предмети и наџиј* = А. Цермановић-Кузмановић, *Предмети и наџиј од сребра из Коловратица*, in: *Радионице и ковнице сребра*, edd. И. Поповић, Т. Цвјетићанин, Б. Борић-Брешковић, Београд 1995, 227–230.
- Цермановић-Кузмановић, *Наџиј од њлеменићој метјала* = А. Цермановић-Кузмановић, *Наџиј од њлеменићој метјала са некрополе у Коминима (Мунісіріум S...)*, in: *Уздарје Драгославу Срејовићу њоводом њездесетјетјетј година животица од њријатићца, сарадника и ученика*, ed. М. Лазић, Београд 1997, 385–392.
- Црноглавац, Чершков, *Исџраживања средњовековне некрополе* = В. Црноглавац, Т. Чершков, *Исџраживања средњовековне некрополе Св. Панићелејмон у Нишу 2002–2007*, Зборник Народног музеја у Нишу 20 (2011) 105–142.
- Цуњак, *Бронзани свећњаци и кадионице* = М. Цуњак, *Бронзани свећњаци и кадионице из Смедеревске тврђаве: резултати археолошкој исџраживања*, Саопштења 29 (1997) 125–135.
- Чремошник, *Развој српској новчарсџива* = Г. Чремошник, *Развој српској новчарсџива до краља Милућина*, Београд 1933.
- Шкриванић, *О јужним и јућоисџиочним џраницама* = Г. А. Шкриванић, *О јужним и јућоисџиочним џраницама српске државе за време цара Душана и њосле њејове смрти*, Историјски часопис 11 (1960) 1–15.
- Шкриванић, *Оружје* = Г. Шкриванић, *Оружје у средњовековној Србији, Босни и Дубровнику*, Београд 1957.
- Шпехар, *Археолошка исџраживања* = П. Шпехар, *Археолошка исџраживања џредејта религијској каракџера са џодручја Охридске архиепископије од њеној оснивања до џочетјка 13. века*, Београд 2011 (unpublished doctoral dissertation).
- Шпехар, *Лична џодожностј* = П. Шпехар, *Лична џодожностј на џодручју Охридске архиепископије у свејту археолошких налаза од XI до XIII века*, in: *Византијски свет на Балкану I*, edd. Б. Крсмановић, Љ. Максимовић, Р. Радић, Београд 2012, 205–220.
- Шпехар, *Средњовековни налази* = П. Шпехар, *Средњовековни налази из обласџи Браничева*, ГСАД 23 (2007) 363–390.
- Шуица, *Немирно доба српској средњетј века* = М. Шуица, *Немирно доба српској средњетј века*. Власџела српских обласних џосјодара, Београд 2000.
- Actes de Kastamonitou* = *Actes de Kastamonitou*, ed. N. Oikonomides, Paris 1978.
- Albani, *Elegance Over the Borders* = J. Albani, *Elegance Over the Borders: The Evidence of Middle Byzantine Earrings*, in: *Intelligible Beauty. Recent Research on Byzantine Jewellery*, edd. C. Entwistle, N. Adams, London 2010, 193–202.
- Alberti Aquensis *Historia Hierosolymitana* = Alberti Aquensis *Historia Hierosolymitana*, in: *Recueil des historiens des Croisades: Historiens occidentaux IV*, Paris 1879, 265–713.
- Annae Comnenae Alexias = Annae Comnenae Alexias, edd. D. R. Reinsch, A. Kambylis, Berlin – New York 2001.
- Annalista Saxo = Annalista Saxo, ed. G. Waitz, Hannoverae 1844.
- Antonaras, *Early Christian and Byzantine Glass Vessels* = A. Antonaras, *Early Christian and Byzantine Glass Vessels: Form and Uses*, in: *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter. Teil 1. Welt der Idee, Welt der Dinge*, edd. F. Daim, J. Drauschke, Mainz 2010, 383–430.
- Arnoldi Abbatis Lubecensis *Chronica* = Arnoldi Abbatis Lubecensis *Chronica a. 1172–1209 recensuit*, ed. I. Lappenberg, Hannoverae 1869.
- Atanasov, *Two Belts from 14th Century* = G. Atanasov, *Two Belts from 14th Century Male Burials in Drastar*, Archaeologica Bulgarica 15/2 (2011) 91–101.
- Babić, *Trouvaille scellée de poterie* = B. Babić, *Trouvaille scellée de poterie de table byzantine à Skopsko Kale*, Archaeologia Iugoslavica 12 (1971) 45–53.
- Baert, *A Heritage of Holy Wood* = B. Baert, *A Heritage of Holy Wood. The Legend of the True Cross in Text and Image*, Leiden–Boston 2004.
- Bajalović-Hadži-Pešić, *Links Between the Balkans and Middle Europe* = M. Bajalović-Hadži-Pešić, *Links Between the Balkans and Middle Europe from the Twelfth to the Fifteenth Centuries Traced on Selected Examples of Material Culture*, Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 4–5 (1988–89) 65–83.
- Bajalović-Hadži-Pešić, *Influence du verre* = M. Bajalović-Hadži-Pešić, *Influence du verre sur le façonnement de certains recipients*

en ceramique, in: *Средњовековно сџакло на Балкану (V–XV век)*, ed. B. Чубриловић, Београд 1975, 177–182.

Bajalović-Hadži-Pešić, *Keramika u srednjovekovnoj Srbiji* = M. Bajalović-Hadži-Pešić, *Keramika u srednjovekovnoj Srbiji*, Beograd 1981.

Bajalović-Hadži-Pešić, *Ornamentation of Medieval Serbian Tableware* = M. Bajalović-Hadži-Pešić, *Ornamentation of Medieval Serbian Tableware – Byzantine Heritage*, in: *Actes du VIIe congrès de l'Association internationale pour l'étude des céramiques médiévales en Méditerranée*, ed. M. Bakirtzis, Athènes 2003, 181–190.

Bakirtzis, *Ampoules byzantines de Thessalonique* = Ch. Bakirtzis, *Ampoules byzantines de Thessalonique*, in: *L'Art de Thessalonique et des pays balkanique et les courants spirituels au XIVe siècle*, ed. D. Davidov, Belgrade 1987, 205–209.

Bakirtzis, *Byzantine ampullae from Thessaloniki* = C. Bakirtzis, *Byzantine ampullae from Thessaloniki*, in: *The Blessings of Pilgrimage*, ed. R. G. Ousterhout, Urbana 1990, 140–149.

Bartusis, *Land and Privilege* = M. C. Bartusis, *Land and Privilege in Byzantium. The Institution of Pronoia*, New York 2012.

Bartusis, *Serbian Pronoia* = M. C. Bartusis, *Serbian Pronoia and Pronoia in Serbia: The Diffusion of an Institution*, ZRVI 48 (2011) 177–216.

Bartusis, *The Settlement of Serbs* = M. Bartusis, *The Settlement of Serbs in Macedonia in the Era of Dušan's Conquests*, in: *Studies on the Internal Diaspora of the Byzantine Empire*, edd. H. Ahrweiler, A. E. Laiou, Washington, DC 1998, 151–159.

Bavant, Ivanišević, *Ivstiniana Prima* = B. Bavant, V. Ivanišević, *Ivstiniana Prima - Caričin Grad*, Beograd 2003.

Bikić, *Byzantine Models* = V. Bikić, *Byzantine Models of Serbian Medieval Pottery*, in: *Actes du VIIe congrès de l'Association internationale pour l'étude des céramiques médiévales en Méditerranée*, ed. M. Bakirtzis, Athènes 2003, 199–203.

Bikić, *Context, Character and Typology* = V. Bikić, *Context, Character and Typology of Pottery from the Eleventh and Twelfth Century Danube Fortresses: Case Studies from Morava and Braničevo*, in: *Actas do X Congresso Internacional a Cerâmica no Mediterrâneo – Silves 2012*, Silves 2015, 88–95.

Bikić, *Glazed Pottery* = V. Bikić, *Glazed Pottery in the Central Balkans (11th–13th c.)*, *Starinar* 59 (1998) 145–154.

Bikić, *Pottery manufacture in Studenica* = V. Bikić, *Pottery manufacture in the Studenica Monastery: preliminary considerations*, *Starinar* 65 (2015) 131–144.

Bikić, *Trpezno posuđe* = V. Bikić, *Trpezno posuđe iz Magličkog zamka*, in: M. Popović, *Maglički zamak*, Beograd 2012, 247–253.

Bikić, *Viseći svećnjaci* = V. Bikić, *Viseći svećnjaci sa područja srednjovekovne Srbije*, *Annales. Anali za istrske in mediteranske študije*, Series historia et sociologia, 18/2 (2008) 361–368.

Bikić, *Vizantijski import* = V. Bikić, *Vizantijski import i uticaji među arheološkim nalazima iz naselja i nekropola u Srbiji (11–15. vek)*, Beograd 2001 (unpublished doctoral dissertation).

Bikić, *Vizantijski nakit u Srbiji* = V. Bikić, *Vizantijski nakit u Srbiji – modeli i nasleđe*, Beograd 2010.

Bjelajac, *Byzantine Amphorae* = Lj. Bjelajac, *Byzantine Amphorae in the Serbian Danubian Area in the 11th–12th Centuries*, in: *Recherches sur la céramique byzantine*, *Bulletin de correspondance hellénique*, suppl. XVIII, edd. V. Déroche, J.-M. Spieser, Paris–Athènes 1989, 109–118.

Bjelajac, *La céramique et les lampes* = Lj. Bjelajac, *La céramique et les lampes*, in: *Caričin Grad. II. Le quartier sud-ouest de la ville haute*, edd. B. Bavant, V. Kondić, J.-M. Spieser, Belgrad–Rome 1990, 161–190.

Blangez-Malamut, Cacouros, *L'image des Serbs* = E. Blangez-Malamut, M. Cacouros, *L'image des Serbs dans la rhétorique byzantine de la seconde moitié du XIIe siècle*, in: *Byzantium, Identity, Image, Influence*, ed. Fl. Karsten, Copenhagen 1996, 97–122.

Blumfiel et al., *Specialization, exchange, and complex societies* = E. M. Blumfiel, T. K. Earle, E. M. Blumfiel, T. K. Earle, *Specialization, exchange, and complex societies*, in: *Specialization, exchange, and complex societies*, edd. E. M. Blumfiel, T. K. Earle, Cambridge 1987, 2–6.

Bouras, *City and village* = Ch. B. Bouras, *City and village: urban design and architecture*, *JÖB* 31(1981) 611–653.

Breckenridge, *The Numismatic Iconography* = J. D. Breckenridge, *The Numismatic Iconography of Justinian II (685–695, 705–711 A.D.)*, New York 1959.

Bruun, *The Roman Imperial Coinage VII* = P. M. Bruun, *The Roman Imperial Coinage VII, Constantine and Licinius (A.D. 313–337)*, edd. C. H. V. Sutherland, D. Litt, London 1966.

Bugarski, *Early Mediaeval Finds* = I. Bugarski, *Early Mediaeval Finds from Veliko Gradište and the Appearance of Late Avar Belt Elements Along the Southern Bank of the Middle Danube*, *AB* 12/1 (2008) 87–96.

Bugarski, *Jánoshida Type Earrings* = I. Bugarski, *On the Jánoshida Type Earrings and the Seventh Century Byzantine Finds From the Western Balkans, with a Retrospective View of the Vajska (Vajszka) Cemetery*, in: *Thesaurus Avarorum. Régészeti tanulmányok Garam Éva tiszteletére – Archaeological Studies in Honour of Eva Garam*, ed. T. Vida, Budapest 2012, 233–254.

Bugarski et al., *Early Mediaeval Burial* = I. Bugarski, N. Miladinović-Radmilović, I. Popadić, M. Marjanović, *Early Mediaeval Burial at Stubline Near Obrenovac: Spatial, Anthropological and Archaeological Analyses of the Southernmost Avar Grave*, *AAC* 48 (2013) 285–305.

Bulić, *The Fortifications* = D. Bulić, *The Fortifications of the Late Antiquity and the Early Byzantine Period on the Later Territory of the South-Slavic Principalities, and Their Re-occupation*, in: *The World of the Slavs – Studies on the East, West and South Slavs: Civitas, Oppidas, Villas and Archeological Evidence (7th to 11th centuries AD)*, ed. S. Rudić, Belgrade 2013, 137–234.

Byzantine Glazed Ceramics = *Byzantine Glazed Ceramics. The Art of Sgraffito*, ed. D. Papanikola-Bakirtzi, Athens 1999.

Caillet, Vasić et al., *La 'maison aux pithoi'* = J.-P. Caillet, Č. Vasić et al., *La 'maison aux pithoi'*, in: *Caričin Grad. III. L'acropole et ses monuments (cathédrale, baptistère et bâtiments annexes)*, edd. N. Duval, V. Popović, Rome 2010, 579–585.

- Carr, *Icons and the Object of Pilgrimage* = A. W. Carr, *Icons and the Object of Pilgrimage in Middle Byzantine Constantinople*, DOP 56 (2003) 75–92.
- Carter, *Analysis* = F. W. Carter, *An Analysis of the Medieval Serbian Oecumene: A Theoretical Approach*, Geografiska Annaler, Series B, Human Geography 51/1 (1969) 39–56.
- Catalogue of Byzantine Seals* = *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art I*, edd. J. Nesbitt, N. Oikonomides, Washington, D.C. 1991.
- Chatzidakis, *Autres bijoux byzantins* = M. Chatzidakis, *Autres bijoux byzantins*, in: *Collection Hélène Stathatos II: Les objets byzantins et post-byzantins*, Strasbourg 1957, 57–62.
- Cheyne, *Pouvoir et contestations* = J.-C. Cheyenne, *Pouvoir et contestations à Byzance (963–1210)*, Paris 1990.
- Costin, *Craft and Social Identity* = C. L. Costin, *Introduction: Craft and Social Identity*, Archaeological Papers of the American Anthropological Association 8 (1998) 5–9.
- Costin, *Craft specialization* = C. L. Costin, *Craft specialization: Issues in defining, documenting, and explaining the organization of production*, Archaeological Method and Theory 3 (1991) 11–44.
- Cotsonis, *Byzantine Figural Processional Crosses* = J. A. Cotsonis, *Byzantine Figural Processional Crosses*, Washington 1994.
- Curta, *'Slavic' Bow Fibulae* = F. Curta, *'Slavic' Bow Fibulae: Twenty Years of Research*, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 93 (2012) 1–108.
- Curta, *Southeastern Europe* = F. Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, 500–1250*, Cambridge – New York 2006.
- Curta, *The Beginning of the Middle Ages* = F. Curta, *The Beginning of the Middle Ages in the Balkans*, Millennium 10 (2013) 145–214.
- Cutler, *Gifts and Gift exchange* = A. Cutler, *Gifts and Gift exchange as Aspects of the Byzantine, Arab and Related Economies*, DOP 55 (2001) 247–278.
- Cutler, *The Industries of Art* = A. Cutler, *The Industries of Art*, in: *The Economic History of Byzantium. From the Seventh through the Fifteenth Century*, II, ed. A. E. Laiou, Washington, D. C. 2002, 555–587.
- Čremošnik, *Istraživanja u Mušićima i Žablju* = I. Čremošnik, *Istraživanja u Mušićima i Žablju i prvi nalaz najstarijih slavenskih naselja kod nas*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 25 (1970) 45–117.
- Čremošnik, *Ranoslovensko naselje* = I. Čremošnik, *Ranoslovensko naselje Jazbine u Batkoviću kod Bijeljine*, Godišnjak. Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti BiH 15/13 (1977) 227–308.
- Čirković, *Between Kingdom and Empire* = S. Čirković, *Between Kingdom and Empire: Dušan's State (1346–1355) Reconsidered*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ. Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 110–120.
- Ćorović-Ljubinković, *La nécropole slave* = M. Ćorović-Ljubinković, *La nécropole slave de Brestovik. Rapport préliminaire des fouilles en 1953–1954*, Archaeologia Iugoslavica 2 (1956) 131–137.
- Ćorović-Ljubinković, *Periodizacija srednjovekovne arheologije* = M. Ćorović-Ljubinković, *Periodizacija srednjovekovne arheologije od VI do kraja XI veka*, in: *Materijali IV. VII Kongres arheologa Jugoslavije*, Herceg Novi 1966, 171–188.
- Ćurčić, *Architecture in the Balkans* = S. Ćurčić, *Architecture in the Balkans, from Diocletian to Süleyman the Magnificent*, New Haven 2010.
- Dagron, *Les villes* = G. Dagron, *Les villes dans l'Illyricum protobyzantin*, in: *Villes et peuplement dans l'Illyricum protobyzantin*, Rome 1984, 1–20.
- Dagron, *The Urban Economy* = G. Dagron, *The Urban Economy, Seventh–Twelfth Centuries*, in: *The Economic History of Byzantium. From the Seventh through the Fifteenth Century II*, ed. A. E. Laiou, Washington, D. C. 2002, 393–461.
- Damjanović et al., *Archaeometric study* = Lj. Damjanović, I. Holclajtner-Antunović, U. B. Mioč, V. Bikić, D. Milovanović, I. Radosavljević Evans, *Archaeometric study of medieval pottery excavated at Stari (Old) Ras, Serbia*, Journal of Archaeological Science 38 (2011) 824–828.
- Das Eparchenbuch Leons des Weisen* = *Das Eparchenbuch Leons des Weisen*, ed. J. Koder, Wien 1991.
- Davidson Weinberg, *A Wandering Soldier's Grave* = G. Davidson Weinberg, *A Wandering Soldier's Grave in Corinth*, Hesperia 43/4 (1974) 512–521.
- Diaconu, *Les Petchénègues* = P. Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, Bucharest 1970.
- Diaconu, Baraschi, *Pacuiul lui Soare II* = P. Diaconu, S. Baraschi, *Pacuiul lui Soare II, Așezarea medievală (secolele XIII–XV)*, București 1977.
- Dimopoulos, *Trade of Byzantine red wares* = I. Dimopoulos, *Trade of Byzantine red wares, end of the 11th–13th centuries*, in: *Byzantine Trade, 4th–12th Centuries, The Archaeology of Local, Regional and International Exchange*, ed. M. Mundell Mango, Oxford 2009, 179–190.
- Dinić, *La division* = M. Dinić, *La division de l'Etat serbe sous l'empereur Stefan Dušan en pays serbe et en Roumanie*, ИГ 1–2 (1995) 7–12.
- Dölger, *Die 'Familie der Könige'* = F. Dölger, *Die 'Familie der Könige' im Mittelalter*, Historisches Jahrbuch 60 (1940) 397–420.
- Doorninck, *Byzantine Shipwrecks* = F. van Doorninck, Jr., *Byzantine Shipwrecks*, in: *The Economic History of Byzantium II*, ed. A. Laiou, Washington, D.C. 2002, 899–905.
- Ercegović-Pavlović, *Les nécropoles* = S. Ercegović-Pavlović, *Les nécropoles romaines et médiévales de Mačvanska Mitrovica*, Sirmium XII, Beograd 1980.
- Falke, *Kunstgeschichte der Seidenweberei* = O. von Falke, *Kunstgeschichte der Seidenweberei*, Tübingen 1951⁴.
- Falkenhausen, *Eine byzantinische Beamtenurkunde* = V. von Falkenhausen, *Eine byzantinische Beamtenurkunde aus Dubrovnik*, BZ 63 (1969–1970) 10–23.

- Flad, Hruby, *'Specialized' Production in Archaeological Contexts* = R. K. Flad, Z. X. Hruby, *'Specialized' Production in Archaeological Contexts: Rethinking Specialization, the Social Value of Products, and the Practice of Production*, *Archeological Papers of the American Anthropological Association* 17/1 (2007) 2–7.
- Ferjančić, *Invasions et installations des Slaves* = B. Ferjančić, *Invasions et installations des Slaves dans les Balkans*, in: *Villes et peuplement dans l'Illyricum protobyzantin*, Rome 1984, 85–109.
- Ferjančić, *Les états et les rapports internationaux* = B. Ferjančić, *Les états et les rapports internationaux après 1204*, in: *The 17th International Byzantine Congress, Major papers*, New York, 1986, 639–668.
- Forsyth, *The Monastery of St. Catherine* = G. H. Forsyth, *The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai: The Church and Fortress of Justinian*, *DOP* 22 (1968) 1–19.
- Foss, *Pilgrimage in Medieval Asia Minor* = C. Foss, *Pilgrimage in Medieval Asia Minor*, *DOP* 56 (2003) 129–151.
- François, Spieser, *Pottery and Glass* = V. François, J.-M. Spieser, *Pottery and Glass in Byzantium*, in: *The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century II*, ed. A. Laiou, Washington, D.C. 2002, 593–609.
- Garam, *Das awarenzeitliche Gräberfeld* = É. Garam, *Das awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred*, Budapest 1995.
- Garam, *Funde byzantinischer Herkunft* = É. Garam, *Funde byzantinischer Herkunft in der Awarenzeit vom Ende des 6. bis zum Ende des 7. Jahrhunderts*, Budapest 2001.
- Gelzer, *Bistümerverzeichnisse der orientalischen Kirche II* = H. Gelzer, *Ungedruckte und wenig bekannte Bistümerverzeichnisse der orientalischen Kirche II*, *BZ* 2 (1893) 22–72.
- Gesztesy, *Gemstones in Medieval Hungary* = T. Gesztesy, *The Re-use and Re-interpretation of Gemstones in Medieval Hungary*, in: *'Gems of Heaven'. Recent Research on Engraved Gemstones in Late Antiquity c. AD 200–600*, edd. C. Entwistle, N. Adams, London 2011, 257–262.
- Grabar, *L'empereur* = A. Grabar, *L'empereur dans l'art byzantin. Recherches sur l'art officiel – de l'Empire d'Orient*, Paris 1936.
- Greek Jewellery = *Greek Jewellery: 6,000 Years of Tradition*, exhibition catalog, ed. E. Kypraiou, Athens 1997.
- Grierson, *Catalogue III/2* = Ph. Grierson, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection III/2, Basil I to Nicephorus III (867–1081)*, Washington, D. C. 1976.
- Grierson, *Coins* = Ph. Grierson, *The Coins of Medieval Europe*, London 1991.
- Günsenin, *Les amphores byzantines* = N. Günsenin, *Les amphores byzantines (Xe–XIIIe siècles): Typologie, production, circulation d'après les collections turques*, Paris 1990.
- Hafner, *Serbisches Mittelalter* = St. Hafner, *Serbisches Mittelalter. Altserbische Herrscherbiographien II: Danilo II. und sein Schüler: Die Königsbiographien*, Graz–Wien–Köln 1976.
- Hahn, *Loca Sancta Souvenirs* = C. Hahn, *Loca Sancta Souvenirs: Sealing the Pilgrim's Experience*, in: *The Blessings of pilgrimage*, ed. R. G. Ousterhout, Urbana 1990, 85–96.
- Haldon, *Res publica Byzantina?* = J. Haldon, *Res publica Byzantina? State formation and issues of identity in medieval east Rome*, *BMGS* 40/1 (2016) 4–16.
- Haldon, *Warfare, State and Society* = J. Haldon, *Warfare, State and Society in the Byzantine World, 565–1204*, London 1999.
- Han, *Tendances gothiques* = V. Han, *Tendances gothiques dans les arts mineurs de la Serbie médiévale*, in: *Actes du XIVe Congrès International des études byzantines III*, Bucarest 1976, 327–331.
- Harvey, *Economic Expansion* = A. Harvey, *Economic Expansion in the Byzantine Empire, 900–1200*, Cambridge 1989.
- Hendy, *Catalogue IV* = M. F. Hendy, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, IV Alexius I to Michael VIII, 1081–1261, part 1: Alexius I to Alexius V (1081–1204); part 2: The Emperors of Nicaea and Their Contemporaries (1204–1261)*, Washington, D. C. 1999.
- Historia de expeditione Friderici imperatoris* = *Historia de expeditione Friderici imperatoris*, *Quellen zur Geschichte des Kreuzzuges Kaiser Friedrichs I*, ed. A. von Chroust, Berlin 1928.
- Holclajtner-Antunović et al., *Micro-Raman and infrared analysis* = I. Holclajtner-Antunović, D. Bajuk-Bogdanović, V. Bikić, M. Marić-Stojanović, *Micro-Raman and infrared analysis of medieval pottery findings from Braničevo, Serbia*, *Journal of Raman Spectroscopy* 43 (2012) 1101–1110.
- Holmes, *Basil II* = C. Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976–1025)*, Oxford 2005.
- Ioannis Cinnami Epitomae* = *Ioannis Cinnami Epitomae*, ed. A. Meineke, Bonn 1836.
- Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum* = *Ioannis Scylitzae Synopsis Historiarum*, ed. I. Thurn, Berlin – New York 1973.
- Ivanišević, *Barbarian Settlements* = V. Ivanišević, *Barbarian Settlements in the Interior of Illyricum: The Case of Caričin Grad*, in: *The Pontic-Danubian Realm in the Period of the Great Migration*, edd. V. Ivanišević, M. Kazanski, Paris–Beograd 2012, 57–69.
- Janežević Römer, *Udobni dom suknara Mihovila Petrovog* = Z. Janežević Römer, *Udobni dom suknara Mihovila Petrovog: svakodnevnica bogate građanske obitelji u anžuvinskom Zadru*, *Istarski povijesni biennale* 5 (2013) 9–29.
- Janković Đ., *Srednjovekovna grnčarija* = Đ. Janković, *Srednjovekovna grnčarija donjeg srpskog Podunavlja*, *Balcanoslavica* 3 (1974) 89–112.
- Janković M., *The Ceramic Ware of the Lower-Danube* = Janković M., *The Ceramic Ware of the Lower-Danube Basin Culture in the 9th–11th Century in the Territory of Timočka Krajina*, *Balcanoslavica* 3 (1974) 75–87.
- Jovanović A., *Nakit u rimskoj Dardaniji* = A. Jovanović, *Nakit u rimskoj Dardaniji*, Beograd 1978.
- Jovanović, Vuksan, *Medieval Necropolis* = S. Jovanović, M. Vuksan, *Medieval Necropolis*, in: S. Petković et al., *Roman and Medieval Necropolis in Ravna Near Knjaževac*, Belgrade 2005, 179–255.

- Jovanović V. et al, *Novo Brdo* = V. Jovanović, S. Ćirković, E. Zečević, V. Ivanišević, V. Radić, Јовановић В. et al., *Novo Brdo*, Belgrade 2004.
- Kalavrezou, *Luxury Objects* = I. Kalavrezou, *Luxury Objects*, in: *The Glory of Byzantium, Art and Culture of the Middle Byzantine Era, A.D. 843–1261*, edd. H. C. Evans, W. D. Wixom, New York 1997, 219–223.
- Kalavrezou-Maxeiner, *Byzantine Icons in Steatite* = I. Kalavrezou-Maxeiner, *Byzantine Icons in Steatite*, Vienna 1985.
- Kaldellis, *Ethnography After Antiquity* = A. Kaldellis, *Ethnography After Antiquity. Foreign Lands and Peoples in the Byzantine Literature*, Philadelphia 2013.
- Kaldellis, *The Byzantine Republic* = A. Kaldellis, *The Byzantine Republic. People and Power in New Rome*, Cambridge, MA–London 2015.
- Kantorowicz, *The King's Two Bodies* = E. H. Kantorowicz, *The King's Two Bodies: A Study in Mediaeval Political Theology*, Princeton 1997.
- Karagiorgou, *The Late Roman 2 amphora* = O. Karagiorgou, *The Late Roman 2 amphora: a container for the military annona on the Danubian border?*, in: *Economy and Exchange in the East Mediterranean during Late Antiquity*, edd. S. Kingsley, M. Decker, Oxford 2001, 129–166.
- Karkov, *The Ruler Portraits* = C. E. Karkov, *The Ruler Portraits of Anglo-Saxon England*, Woodbridge 2004.
- Klein, *Byzanz, der Westen und das 'wahre' Kreuz* = H. A. Klein, *Byzanz, der Westen und das 'wahre' Kreuz: Die Geschichte einer Reliquie und ihrer künstlerischen Fassung in Byzanz und im Abendland*, Wiesbaden 2004.
- Klein, *Eastern Objects and Western Desires* = H. A. Klein, *Eastern Objects and Western Desires: Relics and Reliquaries between Byzantium and the West*, DOP 58 (2004) 283–314.
- Koder, *Die räumlichen Vorstellungen* = J. Koder, *Die räumlichen Vorstellungen der Byzantiner von der Ökumene (4. bis 12. Jahrhundert)*, Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 137/2 (2002) 15–34.
- Koder, *Macedonians and Macedonia* = J. Koder, *Macedonians and Macedonia in Byzantine Spatial Thinking*, in: *Byzantine Macedonia. Identity, Image and History*, edd. J. Burke, R. Scott, Melbourne 2000, 12–28.
- Koder, *Zu den Folgen* = J. Koder, *Zu den Folgen der Gründung einer zweiten Reichshauptstadt an der 'Peripherie' des Römischen Reiches am Übergang von der Antike zum Mittelalter*, Südost-Forschungen 48 (1989) 1–18.
- Koder, *To Βυζάντιο ως χώρος* = J. Koder, *To Βυζάντιο ως χώρος. Εισαγωγή στην ιστορική γεωγραφία της Ανατολικής Μεσογείου στην βυζαντινή εποχή*, Θεσσαλονίκη 2004.
- Kolovos, *A biti of 1439* = I. Kolovos, *A biti of 1439 from the archives of the monastery of Xeropotamou (Mount Athos)*, X3 11 (2004) 295–306.
- Komatina, *The Slavs* = P. Komatina, *The Slavs of the Mid-Danube Basin and the Bulgarian Expansion in the First Half of the 9th Century*, ZRVI 47 (2010) 55–82.
- Köroglü, *Selected Medieval Glass* = G. Köroglü, *Selected Medieval Glass Artifacts from Yumuktepe Mound*, Studi di Antichità 11 (1998) 283–294.
- Kovačević J., *Arheologija i istorija varvarske kolonizacije* = J. Kovačević, *Arheologija i istorija varvarske kolonizacije jugoslovenskih oblasti: od IV do početka VII veka*, Novi Sad 1960.
- Kovačević M., *The Images of Dragons* = M. Kovačević, *The Images of Dragons in the Gothic Style Goldsmiths' Work of Zadar*, Ikon 2 (2009) 217–228.
- Kraft, *Der Helm des römischen Kaisers* = K. Kraft, *Der Helm des römischen Kaisers. Ein Beitrag zur Vorgeschichte der mittelalterlichen Herrscherinsignien*, in: *Gesammelte Aufsätze zur antiken Geldgeschichte und Numismatik I*, Darmstadt 1978, 133–144.
- Krauthajmer, Ćurčić, *Ranohrišćanska i vizantijska arhitektura* = R. Krauthajmer, S. Ćurčić, *Ranohrišćanska i vizantijska arhitektura*, Beograd 2008.
- Krautheimer, Ćurčić, *Early Christian and Byzantine Architecture* = R. Krautheimer, S. Ćurčić, *Early Christian and Byzantine Architecture*, New Haven 1992.
- Krsmanović, *Mount Athos and Political Thought* = B. Krsmanović, *Mount Athos and Political Thought in the Slavic World*, in: *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies*, Vol. I: *Plenary Papers*, ed. I. Ilyev et al., Sofia 2011, 156–166.
- Krsmanović, *The Byzantine Province in Change* = B. Krsmanović, *The Byzantine Province in Change (On the Threshold Between the 10th and the 11th Century)*, Belgrade–Athens 2008.
- La Pala D'Oro* = *Il Tesoro di San Marco. 1. La Pala D'Oro*, ed. H. R. Hahnloser, Firenze 1965.
- Laiou, *Exchange and Trade* = A. Laiou, *Exchange and Trade, Seventh–Twelfth Centuries*, in: *The Economic History of Byzantium II*, ed. A. Laiou, Washington, D.C. 2002, 697–770.
- Laiou, Morrisson, *The Byzantine Economy* = A. E. Laiou, C. Morrisson, *The Byzantine Economy*, Cambridge 2007.
- Langó, *Crescent-shaped Earrings* = P. Langó, *Crescent-shaped Earrings with Lower Ornamental Band*, in: *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter*, 3, *Peripherie und Nachbarschaft*, edd. F. Daim, J. Drauschke, Mainz 2010, 369–410.
- Late Byzantine Glazed Pottery from Thrace* = *Late Byzantine Glazed Pottery from Thrace. Reading the archaeological finds*, edd. D. Papanikola-Bakirtzi, N. Zekos, Thessaloniki 2010.
- Laurent, *Le thème* = V. Laurent, *Le thème byzantin de Serbie au XIe siècle*, REB 15 (1957) 185–195.
- Leśny, *Studia* = J. Leśny, *Studia nad początkami serbskiej monarchii Nemaniczów (połowa XI – koniec XII wieku)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1989.
- Lidov, *A Byzantine Jerusalem* = A. Lidov, *A Byzantine Jerusalem. The Imperial Pharos Chapel as the Holy Sepulchre*, in: *Jerusalem*

- as *Narrative Space / Erzählraum Jerusalem*, edd. A. Hoffmann, G. Wolf, Leiden–Boston 2012, 63–103.
- Listine = Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike I–X, ed. S. Ljubić, Zagreb 1861–1891.
- Lounghis, 'Begrenzten Ökumene' = T. Lounghis, *Die byzantinische Ideologie der 'begrenzten Ökumene' und die römische Frage im ausgehenden 10. Jh.*, *Byzantinoslavica* 56 (1995) 117–128.
- Ljubinković, *Manastir Lipovac* = M. Ljubinković, *Manastir Lipovac. Crkva svetog Stefana, kod Aleksinca*, AP 15 (1973) 124–125.
- Ljubinković, *Manastir Velučje* = M. Ljubinković, *Manastir Velučje*, AP 15 (1973) 122–123.
- Macioszek, *Celadons in China* = A. Macioszek, *Celadons in China, Their Fustat Finds and Imitations in the Islamic World*, in: *The Artistic Traditions of Non-European Culture II*, ed. B. Łakomska, Warsaw–Toruń 2009, 31–47.
- Madgearu, *Byzantine Military Organization* = A. Madgearu, *Byzantine Military Organization on the Danube, 10th–12th Centuries*, Leiden–Boston 2013.
- Magdalino, Nelson, *The Emperor* = P. Magdalino, R. Nelson, *The Emperor in Byzantine Art of the Twelfth Century*, BF 8 (1982) 123–183.
- Magdalino, *The Empire of Manuel I Komnenos* = P. Magdalino, *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143–1180*, Cambridge 1993.
- Makk, *The Árpáds and the Comneni* = F. Makk, *The Árpáds and the Comneni. Political relations between Hungary and Byzantium in the 12th century*, Budapest 1989.
- Maksimović, *Byzantinische Herrscherideologie* = Lj. Maksimović, *Byzantinische Herrscherideologie und Regierungsmethoden im Falle Serbien. Ein Beitrag zum Verständnis des byzantinischen Commonwealth*, in: ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΟΣ ΝΟΥΣ, *Miscellanea für Peter Schreiner zu seinem 60. Geburtstag*, edd. C. Scholz, G. Makris, München–Leipzig 2000, 174–192.
- Maksimović, *La Serbie et les contrées voisines* = Lj. Maksimović, *La Serbie et les contrées voisines avant et après la IVe croisade*, in: *Urbs Capta. The Fourth Crusade and its Consequences*, ed. A. Laiou, Paris 2005, 269–282.
- Maksimović, *L'Empire de Stefan Dušan* = Lj. Maksimović, *L'Empire de Stefan Dušan: genèse et caractère*, *Mélanges Gilbert Dagron*, Travaux et mémoires 14 (2002) 415–428.
- Maksimović, *L'idéologie du souverain* = Lj. Maksimović, *L'idéologie du souverain dans l'État serbe et la construction de Studenica*, in: *Студеница и византијска уметност око 1200. године*, ed. B. Кораћ, Београд 1988, 35–49.
- Maksimović, *The Byzantine Provincial Administration* = Lj. Maksimović, *The Byzantine Provincial Administration under the Palaiologoi*, Amsterdam 1988.
- Maksimović, *Verwaltungsstrukturen* = Lj. Maksimović, *Verwaltungsstrukturen in Byzanz und in den Balkanländern, Südosteuropa – Jahrbuch* 26 (1996) 47–63.
- Maksimović, *Βυζάντιο και οι Σέρβοι* = Lj. Maksimović, *Βυζάντιο και οι Σέρβοι τον 11ο αιώνα: ζήτημα εσωτερικής ή εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας*, in: *Η Αυτοκρατορία σε κρίση (:) Το Βυζάντιο τον 11ο αιώνα (1025–1081)*, ed. B. N. Βλυσίδου, Αθήνα 2003, 75–85.
- Maksimović, *Η ανάπτυξη κεντροφύγων ροπών* = Lj. Maksimović, *Η ανάπτυξη κεντροφύγων ροπών στις πολιτικές σχέσεις Βυζαντίου και Σερβίας των ΙΔ' αιώνα*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ. Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 282–290.
- Maksimović, *Η βυζαντινή Μακεδονία* = Lj. Maksimović, *Η βυζαντινή Μακεδονία στην πολιτική της μεσαιωνικής Σερβίας*, *Πρακτικάτης Ακαδημίας Αθηνών* 85 Β' (2010) 261–285.
- Maksimović, Krsmanović, *Byzantine Administration* = Lj. Maksimović, B. Krsmanović, *The Byzantine Administration in the Northern Balkans and Tsar Samuil*, in: *Евровейскаят Юго-изток през втората половина на X и началото на XI век. История и култура*, edd. В. Гюзелев, Г. Н. Николов, София 2015, 191–198.
- Mango, *Introduction* = C. Mango, *Introduction*, in: *The Oxford History of Byzantium*, ed. C. Mango, Oxford – New York 2002.
- Marshall, *Catalogue of the Jewellery* = F. H. Marshall, *Catalogue of the Jewellery Greek, Etruscan and Roman in the Departments of Antiquities, British Museum*, London 1911.
- Maurer, *Kleine Geschichte Englands* = M. Maurer, *Kleine Geschichte Englands*, Bonn 2005.
- Meyer, *Glass from Quseir al-Qadim* = C. Meyer, *Glass from Quseir al-Qadim and the Indian Ocean trade*, Chicago 1992.
- Mavromatis, *Le kralj Milutin* = L. Mavromatis, *Le fondation de l'Empire serbe. Le kralj Milutin*, Thessalonique 1978.
- Milinković, *Die spätantik-frühbyzantinischen befestigten Höhenanlagen* = M. Milinković, *Die spätantik-frühbyzantinischen befestigten Höhenanlagen in Serbien*, in: *Höhensiedlungen zwischen Antike und Mittelalter von den Ardennen bis zur Adria*, edd. H. Steuer, V. Bierbrauer, Berlin – New York 2008, 533–557.
- Milošević, *Medieval Settlement* = G. Milošević, *Medieval Settlement in the Suburbium of Braničevo*, *Старинар* 42 (1991) 187–195.
- Minić, Vukadin, *Srednjovekovni Stalać* = D. Minić, O. Vukadin, *Srednjovekovni Stalać*, Beograd 2007.
- Morrisson, Sodini, *The Sixth-Century Economy* = C. Morrisson, J.-P. Sodini, *The Sixth-Century Economy*, in: *The Economic History of Byzantium: From the Seventh Through the Fifteenth Century I*, ed. A. E. Laiou, Washington D.C. 2002, 171–220.
- Mullett, *Theophylact of Ochrid* = M. Mullett, *Theophylact of Ochrid. Reading the Letters of a Byzantine Archbishop*, Aldershot 1997.
- Mureşan, *Le patriarcat oecuménique* = D. I. Mureşan, *Le patriarcat oecuménique et les patriarchats balkaniques (Tarnovo, Peć). Enjeux ecclésiastiques et impériaux au XIVe s.*, in: *Le patriarcat oecuménique de Constantinople et Byzance hors frontières (1204–1586)*, edd. M.-H. Blanchet, M.-H. Congourdeau, D. I. Mureşan, Paris 2014, 203–242.
- Nicephori Bryennii *Historiarum libri quattuor* = Nicephori Bryennii *Historiarum libri quattuor*, ed. P. Gautier, Bruxelles 1975.

- Nicephori Gregorae Byzantina historia* = Nicephori Gregorae *Byzantina historia* II, ed. L. Schopenus, Bonnae 1830.
- Nicetae Choniatae Historia* = *Nicetae Choniatae Historia*, ed. J. A. van Dieten, Berlin – New York 1975.
- Notitiae EEC* = *Notitiae episcopatum ecclesiae Constantinopolitanae*, ed. J. Darrouzès, Paris 1981.
- Nagy, *Dombó* = S. Nagy, *Dombó – Резултати и усърживања на ирагину у Ракову* 1963–1969, PBM 15 (1971) 161–185.
- Nehrlich, *Diplomatische Gesandtschaften* = D. Nehrlich, *Diplomatische Gesandtschaften zwischen Ost- und Westkaisern 756–1002*, Bern 1999.
- Obolensky, *Six Byzantine Portraits* = D. Obolensky, *Six Byzantine Portraits*, Oxford 1988.
- Obolensky, *The Byzantine Commonwealth* = D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe 500–1453*, London 1974.
- Odo de Deogilo* = *Ex Odonis de Deogilo Libro de via Sancti Sepulchri a Ludovico VII. Francorum rege suscepta*, ed. G. Waitz, Hannoverae 1882.
- Oikonomides, *Emperor of the Romans* = N. Oikonomides, *Emperor of the Romans – Emperor of the Romania*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ. Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 121–128.
- Oikonomidès, *Les listes* = N. Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles*, Paris 1972.
- Oikonomides, *The Contents of the Byzantine House* = N. Oikonomides, *The Contents of the Byzantine House from the Eleventh to the Fifteenth Century*, DOP 44 (1990) 205–214.
- Ostrogorsky, *History of the Byzantine State* = G. Ostrogorsky, *History of the Byzantine State*, Oxford 1968.
- Ostrogorskij, *Pour l'histoire de la féodalité* = G. Ostrogorskij, *Pour l'histoire de la féodalité byzantine. Traduction française de Henri Grégoire, publiée avec la collaboration de Paul Lemerle*, Bruxelles 1954.
- Ostrogorsky, *Étienne Dušan et la noblesse serbe* = G. Ostrogorsky, *Étienne Dušan et la noblesse serbe dans la lutte contre Byzance*, *Byzantion* 22 (1952) 151–159.
- Ostrogorsky, *The Byzantine Empire* = G. Ostrogorsky, *The Byzantine Empire in the World of the Seventh Century*, DOP 13 (1959) 1–21.
- Pancaroglu, *Perpetual Glory* = O. Pancaroglu, *Perpetual Glory. Medieval Islamic Ceramics from the Harvey B. Plotnick Collection*, New Haven – London 2007.
- Papanikola-Bakirtzi, Dauterman-Maguire, Maguire, *Ceramic art from Byzantine Serres* = D. Papanikola-Bakirtzi, E. Dauterman-Maguire, H. Maguire, *Ceramic art from Byzantine Serres*, Urbana and Chicago 1992.
- Papathanassiou, *Metallurgy and Metalworking Techniques* = M. K. Papathanassiou, *Metallurgy and Metalworking Techniques*, in: *The Economic History of Byzantium* I, ed. A. Laiou, Washington, D.C. 2002, 121–127.
- Parani, *On the Personal Life of Objects* = M. Parani, *On the Personal Life of Objects in Medieval Byzantium*, in: *The Material and the Ideal. Essays in Medieval Art and Archaeology in Honour of Jean-Michel Spieser*, edd. A. Cutler, A. Papaconstantinou, Leiden–Boston 2007, 157–176.
- Pertusi, *Martino Segono di Novo Brdo* = A. Pertusi, *Martino Segono di Novo Brdo, vescovo di Dulcigno, un umanista serbo-dalmata del tardo Quattrocento, vita e opere*, Roma 1981.
- Petković, *Davidovac – Gradište* = S. A. Petković, *Davidovac – Gradište: zaštitna arheološka istraživanja na deonici autoputa E–75, Koridor 10 – južni krak*, in: *Arheologija u Srbiji. Projekti Arheološkog instituta u 2011. godini*, edd. V. Bikić, S. Golubović, D. Antonović, Beograd 2012, 86–92.
- Pirivatrić, *Between Constantinople, Rome and Ohrid* = S. Pirivatrić, *Between Constantinople, Rome and Ohrid: A Short Survey of Church organization in the Serbian principalities 1019–1219*, in: *Cyril and Methodius: Byzantium and the World of the Slavs*, ed. A.-E. Tachiaos, Thessaloniki 2015, 655–664.
- Pirivatrić, *Death of Stefan Dušan* = S. Pirivatrić, *Death of Stefan Dušan. Contribution to the problem*, in: *Byzantium, New Peoples, New Powers: The Byzantino-Slav Contact Zone, from the Ninth to the Fifteenth Century*, edd. M. Kaimakamova, M. Salamon, M. Smorag Rozicka, Cracow 2007, 285–302.
- Pitarakis, *Les Croix-reliquaires* = B. Pitarakis, *Les Croix-reliquaires pectorales byzantines en bronze*, Paris 2006.
- Popović I., *Carnelian Finger Ring* = I. Popović, *Carnelian Finger Ring from Imperial Palace in Sirmium and Analogous Finger Rings from the National Museum in Belgrade*, *3HM* 21/1 (2013) 157–166.
- Popović I., *Late Roman and Early Byzantine Jewelry* = I. Popović, *Late Roman and Early Byzantine Gold Jewelry in National Museum in Belgrade*, Belgrade 2001.
- Popović I., *Les bagues* = I. Popović, *Les bijoux romains du Musée national de Belgrade. I. Les bagues*, Belgrade 1992.
- Popović I., *Les bijoux d'or* = I. Popović, *Les bijoux romains du Musée national de Belgrade. II Les bijoux d'or*, Belgrade 1996.
- Popović I., *Notes* = I. Popović, *Notes on Gold and Silver Objects from the Starčevo Find (Serbia)*, in: *Mélanges d'antiquité tardive. De infima antiquitate. Studiola in honorem Noël Duval*, edd. C. Balmelle, P. Chevalier, G. Ripoll, Turnhout 2004, 217–224.
- Popović I., *Roman Jewelry* = I. Popović, *Roman Jewelry in the Form of Hercules Symbols in the Central Balkans*, *Starinar* 49 (1998) 77–92.
- Popović M., *Importation et production* = M. Popović, *Importation et production locale de céramique à Ras (fin XIe – début XIIIe siècle)*, in: *Recherches sur la céramique byzantine, Bulletin de correspondance hellénique, suppl. XVIII*, edd. V. Déroche, J.-M. Spieser, Paris–Athènes 1989, 119–130.
- Popović M., *La résidence du despote Djuradj Branković* = M. Popović, *La résidence du despote Djuradj Branković dans le château de la forteresse de Smederevo*, *Balkanoslavica* 7 (1978) 101–112.

- Popović M., *Les forteresses* (1996) = M. Popović, *Les forteresses dans les régions des conflits byzantino-serbes au XIVe siècle*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ. Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 67–87.
- Popović M., *Les forteresses* (1991) = M. Popović, *Les forteresses du système défensif byzantin en Serbie au XI–XII siècle*, *Starinar* 42 (1991) 169–185.
- Popović M., *Remanier la capitale* = M. Popović, *Remanier la capitale: techniques et fonctions*, in: *Remanier, metaphraser, fonction et technique de la réécriture dans le monde byzantin*, edd. S. Marjanović-Dušanić, B. Flusin, Belgrade 2011, 257–283.
- Popović M., *Smederevo Fortress* = M. Popović *Smederevo Fortress*, Belgrade 2013.
- Popović M., *Tvrđava Ras* = M. Popović, *Tvrđava Ras*, Beograd 1999.
- Popović M. St., *Historische Geographie* = M. St. Popović, *Historische Geographie und Digital Humanities. Eine Fallstudie zum spätbyzantinischen und osmanischen Makedonien*, Mainz–Ruhpolding–Wiesbaden 2014.
- Popović M. St., *Le changement des élites* = M. St. Popović, *Le changement des élites en Macédoine face à l'expansion serbe – Le cas de Skopje et ses environs au XIVe siècle*, in: *Proceedings 'Colloque International Byzance et ses voisins, XIIIe–XVe siècle: art, identité, pouvoir'*, Paris (in press).
- Popović V., *La descente des Koutrigours, des Slaves et des Avars* = V. Popović, *La descente des Koutrigours, des Slaves et des Avars vers la mer Égée: le témoignage de l'archéologie*, *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres* 3 (1978) 596–648.
- Popović V., *Les témoins archéologiques* = V. Popović, *Les témoins archéologiques des invasions avaro-slaves dans l'Illyricum byzantin*, *Mélanges de l'Ecole Française de Rome, Antiquité* 87/1 (1975) 445–504.
- Popović V., *Desingration und Ruralisation* = V. Popović, *Desingration und Ruralisation der Stadt im Ost-Illyricum vom 5. bis. 7. Jahrhundert n. Chr.*, in: *Palast und Hütte. Beiträge zum Bauen und Wohnen im Altertum von Archäologen, Vor und Frühgeschichtlern*, edd. D. Papenfuss, V. M. Strocka, Mainz 1982, 545–566.
- Popović, Bikić, *Vrsenice* = M. Popović, V. Bikić, *Vrsenice – kasnoantičko i srpsko ranosrednjovekovno utvrđenje*, Beograd 2009.
- Prilozi za sbirku srpskih i bosanskih listina* = *Prilozi za sbirku srpskih i bosanskih listina*, ed. F. Rački, *Rad JAZU* 1 (1867) 124–164.
- Pseudo-Kodinos* = *Pseudo-Kodinos and the Constantinopolitan Court: Offices and Ceremonies* edd. R. Macrides, J. A. Munitiz, D. Angelov, Farnham–Burlington 2013.
- Radičević, *Medieval Necropoles* = D. Radičević, *Medieval Necropoles of 9th–11th Century in the Lower Serbian Danube River Basin, Istros* 19 (2013) 469–514.
- Radić, *Ο Συμεών Ούρεσης Παλαιόλογος* = R. Radić, *Ο Συμεών Ούρεσης Παλαιόλογος και το κράτος του μεταξύ της βυζαντινής και της σερβικής αυτοκρατορίας*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ. Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 195–208.
- Radojković, *Romanska bronzana činija* = B. Radojković, *Romanska bronzana činija sa srednjovekovne tvrđave Rasa*, *Vesnik Vojnog muzeja* 19–20 (1974) 27–33.
- Radojković, *Zapadni uticaji* = B. Radojković, *Zapadni uticaji na primenjenu umetnost Bosne u XIV i XV veku*, in: *Radovi sa simpozijuma "Srednjovekovna Bosna i evropska kultura"* III, Zenica 1973, 207–234.
- Réthy, *Corpus II* = L. Réthy, *Corpus Nummorum Hungariae II*, Budapest 1907.
- Ross, *Catalogue* = M. C. Ross, *Catalogue of the Byzantine and Early Mediaeval antiquities in the Dumbarton Oaks Collection II, Jewelry, Enamels and Art of the Migration Period*, Washington D. C. 1965.
- Ruseva-Slokoska, *Roman Jewellery* = Lj. Ruseva-Slokoska, *Roman Jewellery: A Collection of the National Archaeological Museum – Sofia*, London 1991.
- Schmalzbauer, *Überlegungen zur Idee* = G. Schmalzbauer, *Überlegungen zur Idee der Oikumene in Byzanz*, in: *Wiener Byzantinistik und Neogräzistik. Beiträge zum Symposium Vierzig Jahre Institut für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien im Gedenken an Herbert Hunger*, edd. W. Hörandner et al., Wien 2004, 408–419.
- Scriptores rerum hungaricarum I*, = *Scriptores rerum hungaricarum tempore decum regumque stirpis arpadianae gestarum I*, ed. E. Szentpétery, Budapest 1937.
- Sinopoli, *Approaches to Archaeological Ceramics* = C. Sinopoli, *Approaches to Archaeological Ceramics*, New York 1991.
- Spier, *Byzantium and the West: Jewelry* = J. Spier, *Byzantium and the West: Jewelry in the First Millennium*, London 2012.
- Staeker, *Rex regum et Dominus dominorum* = J. Staeker, *Rex regum et dominus dominorum: die wikingerzeitlichen Kreuz- und Kruzifixanhänger als Ausdruck der Mission in Altdänemark und Schweden*, Stockholm 1999.
- Stahl, *Zecca* = A. M. Stahl, *Zecca: The Mint of Venice in the Middle Ages*, Baltimore 2000.
- Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier* = P. Stephenson, *Byzantium's Balkan Frontier. A Political Study of the Northern Balkans, 900–1204*, Cambridge 2000.
- Swiencickij, *Byzantinische Bleisiegel* = I. Swiencickij, *Byzantinische Bleisiegel in den Sammlungen von Lwow*, in: *Сборник въ память на проф. Петъръ Никовъ*, София 1940, 434–441.
- Škrivanić, *Idrisijevi podaci* = G. Škrivanić, *Idrisijevi podaci o Jugoslovenskim zemljama*, in: *Monumenta cartographica Jugoslaviae. Srednjovekovne karte II*, Beograd 1979, 27–32.
- Špehar, *Materijalna kultura* = P. Špehar, *Materijalna kultura iz ranovizantijskih utvrđenja u Đerdapu*, Beograd 2010.
- Špehar, *Remarks* = P. Špehar, *Remarks to Christianisation and Realms in the Central Balkans in the Light of Archaeological Finds (7 th–11 th c.)*, in: *Castellum, civitas, urbs. Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa*, edd. O. Heinrich-Tamáska et al., Budapest–Leipzig–Keszthely–Rahden/Westf. 2015, 71–95.

- Špehar, *Srpsko Podunavlje* = P. Špehar, *Srpsko Podunavlje u ranom srednjem vijeku*, in: *Dani Stjepana Gunjače* 2, ed. T. Šepa-
rović, Split 2012, 335–360.
- Talbot, *Byzantine Monasticism and Liturgical Arts* = A.-M. Tal-
bot, *Byzantine Monasticism and Liturgical Arts*, in: *Perception of
Byzantium and its Neighbors*, ed. O. Z. Pevny, New York 2000,
22–39.
- Talbot, *Pilgrimage to Healing Shrines* = A.-M. Talbot, *Pilgrimage
to Healing Shrines: The Evidence of Miracle Accounts*, DOP 56
(2003) 153–173.
- The Glory of Byzantium* = *The Glory of Byzantium, Art and
Culture of the Middle Byzantine Era, A.D. 843–1261*, edd. H. C.
Evans, W. D. Wixom, New York 1997.
- Theiner, *Vetera monumenta Slavorum* = A. Theiner, *Vetera
monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia* I,
Romae 1863.
- Theophylacti Achridensis Epistulae* = *Theophylacti Achridensis
Epistulae*, ed. P. Gautier, Thessalonique 1986.
- Todić, *Lapôtre André* = B. Todić, *Lapôtre André et les archevêques
serbes sur les fresques de Sopoćani*, Byzantion 72/2 (2002) 449–474.
- Urkunden zur älteren Handels I* = *Urkunden zur älteren Handels-
und Staatsgeschichte der Republik Venedig I*, edd. G. L. Fr. Tafel,
G. M. Thomas, Wien 1856.
- Vida, *Local or Foreign Romans?* = T. Vida, *Local or Foreign
Romans? The Problem of the Late Antique Population of the 6th–
7th Centuries AD in Pannonia*, in: *Foreigners in Early Medieval
Europe: Thirteen International Studies on Early Medieval Mobility*,
ed. D. Quast, Mainz 2009, 233–259.
- Vikan, *Art, Medicine, and Magic* = G. Vikan, *Art, Medicine, and
Magic in Early Byzantium*, DOP 38 (1984) 65–86.
- Vinski, *Novi ranokarolinški nalazi* = Z. Vinski, *Novi ranokaro-
linški nalazi u Jugoslaviji I*, VAMZ 10–11 (1977–1978) 143–190.
- Vogt, *Technologie des céramiques byzantines* = Ch. Vogt,
*Technologie des céramiques byzantines à glacure d'époque Comnène,
Les décors incisés: les outils et leurs traces*, CA 41 (1993) 99–110.
- Wade Haddon, *Fourteenth Century Fine Glazed Wares* = R. A.
Wade Haddon, *Fourteenth Century Fine Glazed Wares Produced
in the Iranian World and Comparisons with Contemporary Ones
from the Golden Horde and Mamlūk Syria/Egypt*, PhD Thesis,
University of London 2011.
- Waksman et al., *The main 'Middle Byzantine Production'* = S. Y.
Waksman, N. D. Kontogiannis, S. S. Skartsis, G. Vaxevanis, *The
main 'Middle Byzantine Production' and pottery manufacture in
Thebes and Chalcis*, The Annual of the British School at Athens
109/1 (2014) 379–422.
- Wasilewski, *Le thème* = T. Wasilewski, *Le thème byzantin de
Sirmium – Serbie au XIe et XIIe siècle*, ZRVI 8/2 (1964) 465–482.
- Werner, *Slawische Bügelfibeln* = J. Werner, *Slawische Bügelfibeln
des 7. Jahrhunderts*, in: *Reinecke Festschrift: zum 75. Geburtstag von
Paul Reinecke*, edd. G. Behrens, J. Werner, Mainz 1950, 150–172.
- Wilckens, *Die textilen Künste* = L. von Wilckens, *Die textilen
Künste. Von der Spätantike bis um 1500*, München 1991.
- Yeroulanou, *Diatrēta* = A. Yeroulanou, *Diatrēta: Gold Pierced-
Work Jewellery from the 3rd to the 7th Century*, Athens 1999.
- Zacos, Nesbitt, *Byzantine Lead Seals II* = G. Zacos, J. W. Nesbitt,
Byzantine Lead Seals II, Bern 1984.
- Zečević, *Glass of Novo Brdo* = E. Zečević, *Glass of Novo Brdo and
Its Significance in Late Medieval Glass Production*, in: *Annales du
18e Congrès de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*,
edd. D. Ignatiadou, A. Antonaras, Thessaloniki 2012, 414–418.
- Zečević, *Jewelry from Novo Brdo* = E. Zečević, *Jewelry from
Novo Brdo. From the Archaeological Collection of the Late Middle
Ages*, Belgrade 2006.
- Zekos, *A glazed pottery workshop in Thrace* = N. Zekos, *A
glazed pottery workshop in Thrace*, in: *Actes du VIIe congrès de l'
Association internationale pour l'étude des céramiques médiévales
en Méditerranée*, ed. M. Bakirtzis, Athenes 2003, 456–458.
- Žeravica, *Glasgegenstände der Lokalität Popovica* = Z. Žeravica,
*Glasgegenstände der Lokalität Popovica (Ostserbien) aus dem XI–
XII Jahrhundert*, in: *Verre médiéval aux Balkans (Ve–XVe s.)*, ed.
V. Čubrilović, Belgrade 1975, 53–63.
- Živković, *De conversione Croatorum et Serborum* = T. Živković, *De
conversione Croatorum et Serborum. A lost source*, Belgrade 2012.
- Živković, *The Golden Seal* = T. Živković, *The Golden Seal of
Stroimir*, IČ 55 (2007) 23–29.
- Živojinović, *La frontière serbobyzantine* = M. Živojinović, *La
frontière serbobyzantine dans les premières décennies du XIVe
siècle*, in: *Βυζάντιο και Σερβία κατά τον ΙΔ' αιώνα*, edd. Ευ.
Παπαδοπούλου, Δ. Διαλέτη, Αθήνα 1996, 57–66.
- Živojinović, *Le grand čelnik Radič* = M. Živojinović, *Le grand
čelnik Radič*, in: *Κλητόριον εις εις μνήμην Νίκου Οικονομίδη*,
ed. Φλ. Ευαγγελάτου-Νοταρά, Τ. Μανιάτη-Κοκκίνη, Αθήνα–
Θεσσαλονίκη 2005, 387–402.
- Αντωνάρας, *Γυάλινα μεσοβυζαντινά βραχιόλια* = Α. Αντωνάρας,
*Γυάλινα μεσοβυζαντινά βραχιόλια. Συμβολή σε θέματα διάδοσης,
παραγωγής, τυπολογίας και χρήσης*, ΔΧΑΕ 45 (2006) 423–434.
- Παπαγεωργίου, *Βυζάντιο και Σέρβοι* = Αγγ. Παπαγεωργίου,
*Βυζάντιο και Σέρβοι: Το ζήτημα των εκστρατειών του Ιωάννη Β'
Κομνηνού εναντίον των Σέρβων, Εώα και Εσπέρια, τ. Η'* (2012)
353–366.
- Μπακιρτζής, *Βυζαντινά τσουκαλολάγνηνα* = Χ. Μπακιρτζής,
Βυζαντινά τσουκαλολάγνηνα, Αθήνα 1989.
- Το Βυζάντιο* = *Το Βυζάντιο ως Οικουμένη*, ed. Ε. Χρυσός, Αθήνα
2005.

LIST OF COLLABORATORS AND THEIR AFFILIATIONS*

VESNA BIKIĆ, Ph.D. Scientific Advisor
Institute of Archaeology, Belgrade
vesna.bikic@gmail.com

*Urbanization Processes and Development of Medieval Society (No. 177021).

STANOJE BOJANIN, Ph.D. Research Associate
Institute for Byzantine Studies, SASA, Belgrade
sbojanin@gmail.com

*Tradition, Innovation and Identity in the Byzantine World (No. 177032).

IVAN BUGARSKI, Ph.D. Research Associate
Institute of Archaeology, Belgrade
ivan.bugarski@gmail.com

*Urbanization Processes and Development of Medieval Society (No. 177021).

MILA GAJIĆ, Senior Curator
Museum of Applied Art, Belgrade
mila.gajic@mpu.rs

MILOŠ IVANOVIĆ, Ph.D. Research Associate
Institute of History, Belgrade
misaveritatem@gmail.com

*Medieval Serbian Lands (XIII-XV century): Political, Economic, Social and Legal Processes (No. 177029).

PREDRAG KOMATINA, Ph.D. Research Associate
Institute for Byzantine Studies, SASA, Belgrade
Predrag.Komatina@vi.sanu.ac.rs

*Tradition, Innovation and Identity in the Byzantine World (No. 177032).

BOJANA KRSMANOVIĆ, Ph.D. Senior Research Associate
Institute for Byzantine Studies, SASA, Belgrade
bojana.krsmanovic@vi.sanu.ac.rs

*Tradition, Innovation and Identity in the Byzantine World (No. 177032).

GORDANA MILOŠEVIĆ JEVTIĆ, Ph.D. Assistant Professor
Faculty of Architecture, University of Belgrade
gordana.milosevic@arh.bg.ac.rs

*Romanization, Urbanization and Transformation of Urban Centres of Civil, Military and Residential Character in Roman Provinces on Territory of Serbia (No 177007)

MARINA ODAK MIHAILOVIĆ, Ph.D.
Independent researcher
marinaodak4@gmail.com

SRĐAN PIRIVATRIĆ, Ph.D. Research Associate
Institute for Byzantine Studies, SASA, Belgrade
srdjan.pirivatric@vi.sanu.ac.rs

*Tradition, Innovation and Identity in the Byzantine World (No. 177032).

IVANA POPOVIĆ, Ph.D. Scientific Advisor
Institute of Archaeology, Belgrade
ivpop@eunet.rs

*Romanization, Urbanization and Transformation of Urban Centres of Civil, Military and Residential Character in Roman Provinces on Territory of Serbia (No 177007)

MARKO POPOVIĆ, Ph.D. Scientific Advisor
Institute of Archaeology, Belgrade
dama.popovic@yahoo.com

*Urbanization Processes and Development of Medieval Society (No. 177021).

MIHAILO ST. POPOVIĆ, Ph.D. Assistant Professor
Institute for Medieval Research, Austrian Academy of Sciences, Vienna
Mihailo.Popovic@oeaw.ac.at

* An asterisk marks the titles of the projects of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, in the frame of which individual authors have written the papers in this publication

Digitising Patterns of Power (DPP): Peripheral Mountains
in the Medieval World;
Tabula Imperii Byzantini (TIB)

MILICA RADIŠIĆ, Research Assistant
Institute of Archaeology, Belgrade
mveselacic@yahoo.com

*Urbanization Processes and Development of Medieval Society (No. 177021).

GORDANA SIMIĆ, Msc. Architect – conservator
National Institute for Protection of Cultural Monuments, Belgrade
gordanasimicbgd@gmail.com

DRAGANA SPASIĆ-ĐURIĆ, Museum Counselor
National Museum Požarevac
antinoj@open.telekom.rs

PERICA ŠPEHAR, Ph.D. Assistant professor
University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of Archaeology
perica.spehar@gmail.com
*Urbanization Processes and Development of Medieval Society (No. 177021).

UGLJEŠA VOJVODIĆ, MA
Ph.D. Student, University of Belgrade, Faculty of Philosophy,
Department of Archaeology
littledukeugljesa@gmail.com

EMINA ZEČEVIĆ, Ph.D. Museum Counselor
National museum in Belgrade
emina.zecevic@gmail.com

REPRODUCED MOVABLE ARTEFACTS ARE KEPT IN:

ARCHIVES OF THE MONASTERY OF HILANDAR: fig. 15
ARCHIVES OF SASA: fig. 89
BELGRADE CITY MUSEUM: fig. 40c
INSTITUTE FOR THE PROTECTION OF CULTURAL MONUMENTS OF
SERBIA: figs. 32, 33
KUNSTHISTORISCHES MUSEUM WIEN: fig. 37a
MUSEUM IN PRIŠTINA (relocated in Belgrade): fig. 110
MUSEUM IN SMEDEREVO: figs. 100, 109
MUSEUM OF APPLIED ARTS: figs. 44b, 106, 107, 114
MUSEUM OF KRAJINA NEGOTIN: fig. 37c
MUSEUM OF SREM: fig. 43a
MUSEUM OF VOJVODINA: fig. 72
MUSEUM „RAS“: figs. 39c, 67, 68, 73, 75
NATIONAL MUSEUM IN BELGRADE: figs. 16, 35a, 36b, 37b, 38, 39a,b,
40a, b, 41c, 42, 43b, 44a, 46, 71, 74, 76–87, 93, 96, 103, 104,
105, 108, 113
NATIONAL MUSEUM ČAČAK: fig. 94
NATIONAL MUSEUM KRALJEVO: fig. 98
NATIONAL MUSEUM KRUŠEVAC: figs. 99b–c, 102
NATIONAL MUSEUM NIŠ: figs. 41a,b, 70
PRIVATE PROPERTY, BELGRADE, SERBIA: fig. 113
PRIVATE PROPERTY, USA: figs. 111, 112
REGIONAL MUSEUM OF JAGODINA: fig. 95
REGIONAL MUSEUM OF KNJAŽEVAC: fig. 35b
REGIONAL MUSEUM OF PLJEVLJA: fig. 36a

PHOTO CREDITS FOR THE ILLUSTRATIONS

VESNA BIKIĆ: figs. 97a, 101
NEBOJŠA BORIĆ: fig. 28
STANKO KOSTIĆ: fig. 11
SLOBODAN NENADOVIĆ: fig. 90
JOVAN NEŠKOVIĆ: fig. 17
STEFAN POP-LAZIĆ: figs. 66, 99a
MARKO POPOVIĆ: figs. 21, 23, 24
DRAGANA SPASIĆ-ĐURIĆ: figs. 53–58
NEBOJŠA STEPANOVIĆ: fig. 27

Бикић, Средњовековна керамика Београда: fig. 65/1
Винча: fig. 48
Марјановић-Вујовић, Томић, Накић на илу Србије: fig. 51
Милошевић Г., Силановање у средњовековној Србији: figs. 22, 25, 59–63
Поповић Д., Средњовековни надгробни сџоменици у Дечанима: fig. 91
Поповић Д., Прилој ђознавању средњовековних надгробних ђлоча: fig. 91
Поповић М., Београдска ђврђава: fig. 18
Поповић М., Смедеревски ђрад: figs. 19, 20
Поповић П., Сџоменица: fig. 26
Поповић С., Крсџ у круђу: figs. 29–31

Бикић, Vizantijski nakit u Srbiji: fig. 69
Бикић, Trpezno posuđe: fig. 97b
Вјелажас, Byzantine Amphorae: fig. 65/4–5
Вванишевић, Barbarian Settlements: fig. 47
Роповић М., Tvrđava Ras: figs. 65/2–3
Роповић, Бикић, Vrsenice: fig. 50
Joannis Scylitzae Synopsis Historiarum, Vitr. 26–2,
Colour facsimile, Militos Publishers, Athens 2000: fig. 3

BYZANTINE HERITAGE AND SERBIAN ART I

PUBLISHERS

SERBIAN NATIONAL COMMITTEE OF BYZANTINE STUDIES
srvizkom@gmail.com

SLUŽBENI GLASNIK, BELGRADE, SERBIA
Jovana Ristića 1, 11000 Belgrade, Serbia
www.sglasnik.com

INSTITUTE FOR BYZANTINE STUDIES
SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
Knez Mihailova 35, 11000 Belgrade, Serbia
inst.byz@vi.sanu.ac.rs

DESIGN

MIROSLAV LAZIĆ

TRANSLATORS

TAMARA RODWELL-JOVANOVIĆ
MARINA ADAMOVIĆ-KULENOVIĆ
IVAN DELAČ
ANA SELIĆ
MIONA PIPERSKI
STANISLAV GRGIĆ
TIJANA CVETKOVIĆ

MAPS

NEBOJŠA ŠULETIĆ

CIRCULATION

500 COPIES

PRINTED BY

SLUŽBENI GLASNIK, BELGRADE, SERBIA

ISBN 978-86-519-2005-2
ISBN 978-86-519-2004-5

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(495.02)"04/14"
930.85(497.11)"04/14"
94(4-12)"04/14"
73/75.033.2(497.11)

PROCESSES of Byzantinisation and Serbian Archaeology / editor Vesna Bikić ; [maps Nebojša Šuletić]. - Belgrade : Serbian National Committee of Byzantine Studies : Službeni glasnik : Institute for Byzantine Studies SANU, 2016 (Belgrade : Službeni glasnik). - 212 str. : ilustr. ; 29 cm. - (Byzantine Heritage and Serbian Art ; 3)

"Published on the occasion of the 23rd international congress of Byzantine studies" ---> prelim. str. - Tiraž 500. - List of collaborators and their affiliations: str. 207-208. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 189-206.

ISBN 978-86-519-2005-2 (SG)
ISBN 978-86-519-2004-5

а) Уметност, византијска - Рецепција - Србија б) Византија - Културна историја - Средњи век с) Србија - Културна историја - Средњи век
COBISS.SR-ID 225080588

